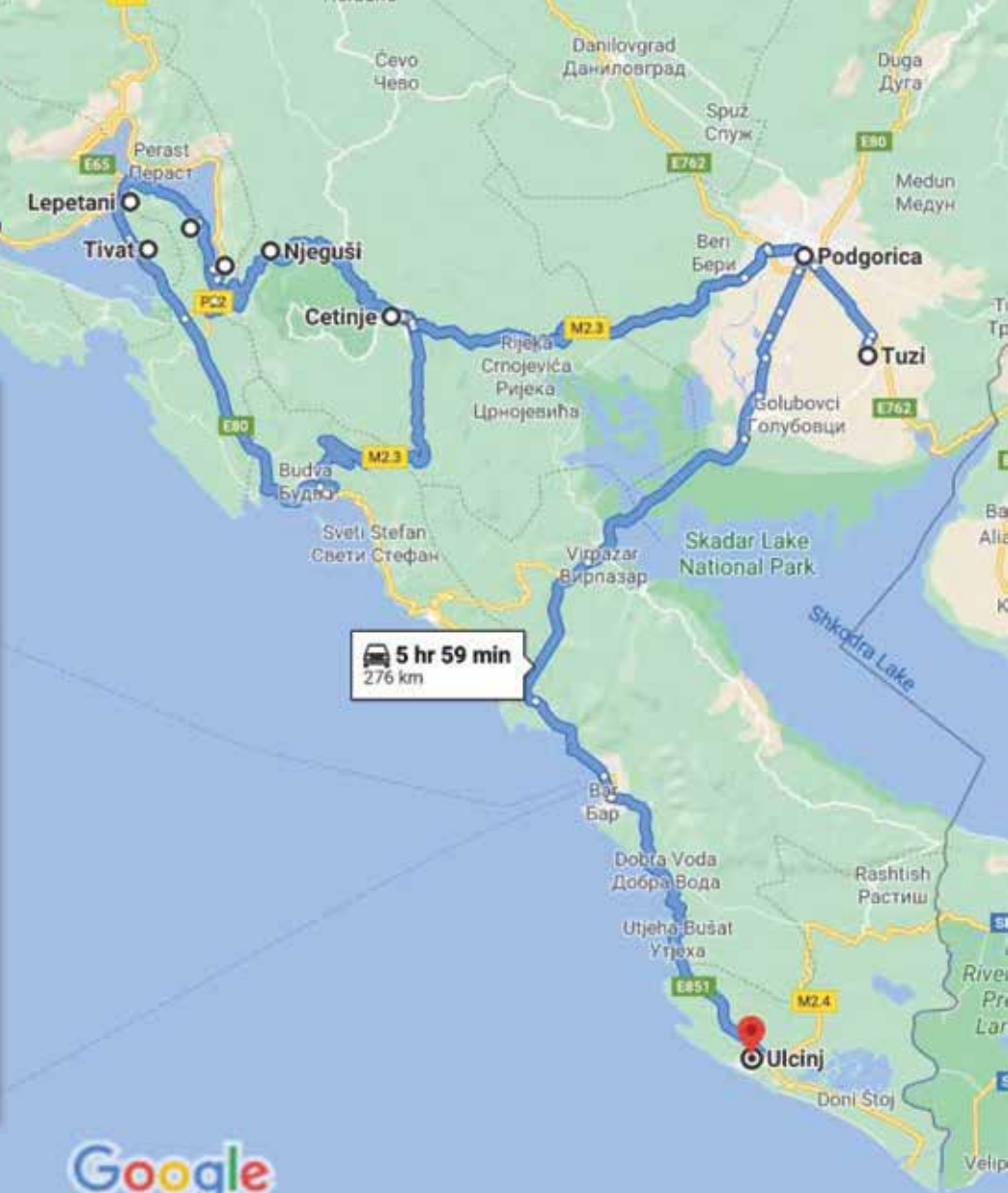

**VODIČ ZA PRISTUPAČNI I ODRŽIVI
TURIZAM U CRNOJ GORI**

**UDHËZUES PËR TURIZËM TË ARRITSHËM
DHE TË QËNDRUESHËM NË MAL TË ZI**

**GUIDE ON ACCESSIBLE AND SUSTAINABLE
TOURISM IN MONTENEGRO**

Google

Destinacija za pristupačni i održivi turizam u Crnoj Gori jedan je od rezultata projekta „Promocija pristupačnog i održivog turizma za budućnost“, koji je Opština Tuzi zajedno sa partnerima iz Albanije i Italije implementirala uz finansijsku podršku EU kroz program trilateralne Italija-Albanija-Crna Gora.

Ovaj vodič podijelili smo na dva dijela: u prvom je objašnjen koncept ove jako plemenite vrste turizma, dok smo u drugom dijelu predstavili destinaciju za pristupačni i održivi turizam u Crnoj Gori. I ako je ova godina bila ključna za razvoj i testiranje ove destinacije, uprkos korona virusu, nadam se da smo napravili iskorak u stvaranju novog turističkog proizvoda, i nadalje promocije koncepta Turizam za sve - pristupačnost za sve.

Destinacioni për turizëm të arritshëm dhe të qëndrueshëm në Mal të Zi është një nga rezultatet e projektit “Promovimi i turizmit të arritshëm dhe të qëndrueshëm për të ardhmen”, të cilin Qarku i Tuzit së bashku me partnerët nga Shqipëria dhe Italia e ka zbatuar edhe me përkrahjen financiare të Bashkimit Evropian përmes programit trilateral Itali – Shqipëri – Mal i Zi.

Këtë udhëzues e kemi ndarë në dy pjesë: në pjesën e parë është shpjeguar koncepti i këtij lloji shumë fisnik të turizmit, kurse në pjesën e dytë kemi prezantuar destinacionin për turizëm të arritshëm dhe të qëndrueshëm në Mal të Zi. Edhe pse ky vit ka qenë kyç për zhvillim dhe testim të këtyre destinacioneve, pavarësisht nga korona virusi, shpresoj se kemi bërë hap përpara në krijim të prodhimit të ri turistik, dhe mbi të gjitha në promovim të konceptit të Turizmit për të gjithë – arritshmëri për të gjithë.

Destination for accessible and sustainable tourism in Montenegro is one of the results of the project „Promotion of Accessible and Sustainable Tourism for Future“, which the Municipality of Tuzi implemented together with its partners from Albania and Italy with financial support of the EU through the programme of tripartite cooperation Italy-Albania-Montenegro.

We have divided this guide into two parts: in the first one a concept of this very noble type of tourism has been explained, whereas in the second one we have presented the destination for accessible and sustainable tourism in Montenegro. Although this year has been crucial for the development and testing of this destination, in spite of corona virus, I hope that we have made a step forward in creating of a new tourist product, and above all promotion of the concept Tourism for all – accessibility for all.

Što je pristupačni turizam?

„Pristupačni turizam” podrazumijeva set usluga i struktura koje omogućavaju “klijentima sa posebnim potrebama” da uživaju u svom odmoru i slobodnom vremenu bez prepreka ili poteškoća, a time u uslovima samostalnosti, bezbjednosti i komfora.

Osobe sa posebnim potrebama karakterišu:

Fizički invaliditeti: osobe sa smanjenom pokretljivošću, samostalne osobe u invalidskim kolicima (invalidska kolica koja se pokreću ručno ili pomoću akumulatora), osobe u invalidskim kolicima sa pratiocem.

Oštećenje čula: Slijepe ili slabovide osobe, gluvooslijepe osobe, gluve i osobe sa oštećenjem sluha.

Mentalni i psihički invaliditeti

Çfarë është turizmi i arritshëm?

“Turizmi i arritshëm” nënkupton tërësinë e shërbimeve dhe strukturave që mundësojnë “klientët me nevoja të veçanta” të shijojnë pushimet dhe kohën e tyre të lirë pa pengesa dhe vështirësi, pra në mënyrë të pavarur, të sigurt dhe me komoditet.

Personat me nevoja të veçanta i karakterizon:

Invaliditeti fizik: persona me lëvizshmëri të zvogëluar, persona autonom në karrocë për invalid (karrocë invalidësh që vihen në lëvizje manualisht apo përmes baterisë), persona në karrocë invalidësh me shoqërues.

Dëmtim i shqisave: personat e verbër apo që shohin dobët, personat e shurdhër dhe të verbër, personat e shurdhër dhe ata me dëmtim të dëgjimit.

Invaliditeti mental dhe psikik

What is Accessible Tourism?

„Accessible Tourism” means the set of services and structures that allow “customers with special needs” to enjoy their holiday and free time without obstacles or difficulties, and therefore in conditions of autonomy, safety and comfort.

People with special needs are characterized by:

Physical disabilities: people with reduced mobility, autonomous people on wheelchair (manual or battery powered wheelchairs), people in wheelchairs with a companion.

Sensory disabilities: Blind and visually impaired people, deafblind people, deaf and hearing impaired people.

Mental and psychic disabilities

Other specific disabilities such as: People

Pojedini drugi invaliditeti kao što su: Osobe sa problemima u orijentaciji i komunikaciji, osobe sa problemima kod hranjeja, epileptičari, dijabetičari, osobe sa bubrežnom insuficijencijom, osobe sa alergijama.

Ovaj cilj obuhvata i širi i opštiji opseg potreba koji takođe može biti predstavljen osobama koje nemaju vidljive i dokazive nemoći: trudne žene sa malom djecom, ugojene osobe, stariji od 65 godina i bilo koja druga osoba koja može imati posebne potrebe.

Istraživanje o turizmu za osobe sa posebnim potrebama obavilo je 1993. godine konsultantsko društvo Touche Ross. Evropska populacija koja deklarirše invaliditet čini 11%, uz to se moralo dodati 3-4% građana koji, iz raznih razloga, izbjegavaju istraživanje. Dakle, u Zapadnoj Evropi bilo je oko 50 miliona osoba sa invaliditetom, red veličine koji i danas nalazimo.

Regulativa

Vjerovatno je prva i najznačajnija inicijativa na promovisanju socijalne integracije osoba s invaliditetom bila 1981. godina koju su Ujedinjene Nacije proglasile Međunarodnom godinom osoba sa invaliditetom.

U Velikoj Britaniji je 1981. godine osnovana Holiday Care (Njega tokom odmora), prva nacionalna informativna i savjetodavna služba u Evropi o turizmu za osobe sa invaliditetom.

Definicija “Turizam za sve” počela se odbacivati u svim jezicima. Brzo se širila kako bi se u svim zemljama identifikovale organizacije i tijela koje se bave olakšavanjem pristupa turističkom tržištu, na najsamostalnjiji mogući način, čak i za osobe sa invaliditetom.

U decembru 2006, Skupština Ujedinjenih

Disa invaliditete tjera siç janë: persona me probleme në orientim dhe komunikim, persona me probleme të ushqyerjes, epileptikët, diabetikët, persona me insuficiencë të veshkave, persona me alergji.

Ky qëllim përfshin diapazonin e ngushtë dhe të gjerë të nevojave që mund t’ju ofrohet personave të cilët nuk kanë aftësi të kufizuara të dukshme dhe të faktuara: gratë shtatzënë me fëmijë të vegjël, personat me mbipeshë, personat mbi 65 vjeç dhe secili person tjetër që mund të ketë nevoja të veçanta.

Hulumtimet mbi turizmin për persona me nevoja të veçanta i ka ndër marrë në vitin 1993 shoqëria për konsultime Touche Ross. Popullata Evropiane e cila deklaroi invaliditet është 11%, kësaj është dashur ti shtohen 3-4% e qytetarëve të cilët, për shkaqe të ndryshme, shmangin anketimet. Pra, në Evropën perëndimore ka pas rreth 50 milion persona me invaliditet, nivel të cilin e hasim edhe në ditët e sotme.

Legjislacioni

Me të gjitha gjasa, iniciativa e parë dhe më e rëndësishme në promovim të integrimit shoqëror të personave me invaliditet ka qenë në vitin 1981 të cilin Kombet e bashkuara e kanë shpallur për Vitin ndërkombëtar të personave me invaliditet.

Në Britani të Madhe në vitin 1981 është themeluar Holiday Care (përkujdesje gjatë pushimeve), shërbimi i parë kombëtar informativ dhe këshillues në Evropë mbi turizmin për persona me invaliditet.

Përkufizimi “Turizëm për të gjithë” ka filluar të pranohet në të gjitha gjuhët. Është përhapur shpejtë në mënyrë që në të gjitha shtetet të

with orientation and communication problems, people with feeding problems, people with epilepsy, people with diabetes, people with kidney failure, people with allergies.

It is included in this target the broader and more generic world of needs which can also be represented by people who do not have evident and verifiable disabilities: pregnant women with young children, obese people, over 65 and any other person who may have special needs.

The research on tourism for people with disabilities was carried out in 1993 by the consultancy society called Touche Ross. The European population declared disabled was 11%, to which 3-4% of citizens who, for various reasons, were fleeing research, had to be added. So it was about 50 million people with disabilities in Western Europe, an order of magnitude that is found to this day.

Legislation

Probably the first and most important initiative to promote the social integration of people with disabilities was the 1981 announcement by the United Nations of the International Year of Disabled People.

In 1981, was created in the United Kingdom the Holiday Care, the first national information and advice service in Europe on tourism for people with disabilities.

The definition “Tourism for all” has started to be declined in all languages. It spread rapidly in order to identify organizations and bodies in each countries that were concerned with facilitating access to the tourism market, in the most autonomous way possible, even for people with disabilities.

Nacija donijela je Konvenciju o pravima lica sa invaliditetom. Kroz svojih 50 članova, Konvencija trasira put koji države svijeta moraju izabrati kako bi garantovale pravo na jednakost i socijalnu inkluziju svih građana sa invaliditetom.

Godine 2009. Parlament Italije ratifikuje Konvenciju, koja postaje državni zakon, a u decembru 2010. Evropska Unija nastavlja sa ratifikacijom iste.

Konvencija je konkretni instrument koji omogućava suzbijanje diskriminacije i povreda ljudskih prava svih lica sa invaliditetom i u potpunosti priznaje njihov status "građana".

Evropska Komisija je 2. decembra 2015. godine podnijela predlog Direktive: "Evropski zakon o pristupačnosti".

identifikohen organizatat dhe organet të cilat merren me lehtësim të qasjes në tregun turistik në mënyrë sa më të pavarur të mundshme, madje edhe për persona me invaliditet.

Gjermania, Franca dhe Mbretëria e Bashkuar janë tregjet më të rëndësishme të këtij lloj turizmi në Evropë. Shtetet e bashkuara, Zvicra dhe Rusia janë tregjet më të rëndësishme të këtij lloj turizmi jashtë Bashkimit Evropian.

Në Dhjetor të vitit 2006, Kuvendi i Kombeve të bashkuara ka sjellë Konventën mbi të drejtat e personave me invaliditet. Përmes 50 neneve që ka, Konventa trason rrugën të cilën shtetet e botës duhet të zgjedhin në mënyrë që të garantojnë të drejtën në barazi dhe përfshirje sociale të gjithë qytetarëve me invaliditet.

Në vitin 2009 Kuvendi i Italisë e ka ratifikuar Konventën, dhe ajo është bërë ligj shtetëror, kurse në Dhjetor të vitit 2010 Bashkimi Evropian vazhdon me ratifikim të njëjtës.

Konventa është instrumenti konkret i cili mundëson çrrënjosjen e diskriminimit dhe shkeljes së drejtave të njeriut të gjithë personave me invaliditet dhe në tërësi pranon statusin e tyre të "qytetarit".

In December 2006, the United Nations Assembly approved the Convention on the Rights of People with Disabilities. Through its 50 articles, the Convention indicates the path that the States of the world must take to guarantee the rights of equality and social inclusion of all citizens with disabilities.

In 2009 the Italian Parliament ratifies the Convention, which becomes state law, and in December 2010 the European Union proceeds to the same ratification.

The Convention is a concrete tool that allows to combat discrimination and violations of human rights against all people with disabilities and fully recognizes their status of "citizens".

On 2th December 2015, the European Commission presented the proposed Directive: "European Accessibility Act".

Evropske studije o pristupačnom turizmu – Koristi i mogućnosti

Tokom 2012. godine Evropska Komisija naručila je tri različite studije o pristupačnom turizmu u Evropi, od kojih se jedna fokusira na "Ekonomski uticaj i putne aranžmane pristupačnog turizma u Evropi" (GfK Belgija / Univerzitet Surrey / NeumannConsult / ProAsolutions, 2014).

U EU je više od polovine populacije sa ograničenom pokretljivošću i aktivnošću, starosti između 14 i 64 godine, putovalo tokom 2012. i 2013. Tokom ovog perioda, svaka osoba u ovoj grupi je u prosjeku imala 6,7 dana putovanja i 6,7 noćenja.

U cjelini, lica sa ograničenom aktivnošću generišu 170 miliona dana putovanja i noćenja u istom obimu.

U istom periodu, gotovo 50% lica starijih od 65 godina pokazalo je sklonost ka putovanjima. Sveukupno, ona su generisala 225 miliona dana putovanja i 217 miliona noćenja.

Dakle, grupa putnika koja ima koristi od pristupačnih ponuda – lica sa invaliditetom i starija lica – generisala su 783 miliona dana putovanja ili višednevnih putovanja unutar EU.

Njemačka, Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo su najznačajnija tržišta provenijencije u ovoj grupi. Sjedinjene Države, Švajcarska i Rusija su najznačajnija tržišta provenijencije izvan EU.

Do 2020. godine broj putovanja koja su obavili stariji ili gosti sa invaliditetom unutar Evropske Unije porašće na 862 miliona putovanja godišnje. Pored toga, možemo očekivati 21 milion putovanja godišnje od gostiju koji dolaze sa glavnih tržišta, koji ne potiču iz EU.

Međutim, ukupni potencijal je daleko veći: ako

Komisioni Evropian me 2 Dhjetor 2015 ka parashtruar propozimin e Direktivës: "Ligji Evropian mbi aksesibilitetin (arritshmërinë)".

Studimet Evropiane mbi turizmin e arritshëm – Dobitë dhe mundësitë

Gjatë vitit 2012 Komisioni Evropian ka porositur tre studime të ndryshme mbi turizmin e arritshëm në Evropë, prej të cilave njëra është fokusuar në "Ndikimin ekonomik dhe aranzhmanet turistike të Turizmit të arritshëm në Evropë" (GfK Belgjikë / Universiteti Surrey / NeumannConsult / ProAsolutions, 2014).

Në Bashkimin Evropian më shumë se gjysma e popullatës me lëvizshmëri dhe aktivitet të kufizuar të moshës në mes 14 dhe 64 vjeç kanë ndërmarrë udhëtime gjatë vitit 2012 dhe 2013. Gjatë kësaj periudhe çdo person nga ky grup mesatarisht ka pas 6,7 ditë udhëtime dhe 6,7 fjetje.

Në total, personat me aktivitet të kufizuar gjenerojnë 170 milion ditë udhëtime dhe fjetje në vëllim të njëjtë.

Në të njëjtën periudhë, pothuajse 50% e personave më të vjetër se 65 vjeç kanë treguar prirje për udhëtime. Gjithsej, ata kanë gjeneruar 225 milion ditë udhëtime dhe 217 milion fjetje.

Pra, grupi i udhëtarëve që ka dobi nga ofertat e arritshme – personat me invaliditet dhe personat e moshuar – kanë gjeneruar 738 milion ditë udhëtime dhe udhëtime shumëditëshe brenda Bashkimit Evropian.

Gjermania, Franca dhe Mbretëria e Bashkuar janë tregjet më të rëndësishme të proveniencës në këtë grup. Shtetet e bashkuara, Zvicra de Rusia janë tregjet më të rëndësishme të proveniencës jashtë Bashkimit Evropian.

European Studies on Accessible Tourism - Benefits and Opportunities

In 2012 the European Commission has commissioned three different studies on accessible tourism in Europe, one of which focused on "Economic impact and travel arrangements of Accessible Tourism in Europe" (GfK Belgium / University of Surrey / NeumannConsult / ProAsolutions, 2014).

In the EU, more than half of people aged between 15 and 64, with mobility and activity restrictions, traveled between 2012 and 2013. During this period, on average, each person in this group made 6.7 travel days and 6.7 overnight stays.

Overall, people with limited activity generate 170 million travel days and nights of the same amount.

In the same period, people over the age of 65 showed a propensity to travel of almost 50%. Overall, they generated 225 million travel days and 217 million overnight stays.

Therefore, the group of travelers benefiting in particular from accessible offers - disabled and elderly people - generated 783 million travel days or multi-day trips within the EU.

Germany, France and the United Kingdom are the most important provenance markets within this group. The United States, Switzerland and Russia are the most important provenance markets outside the EU.

By 2020, the number of trips made by elderly and disabled guests within the European Union will rise to 862 million trips per year. In addition, we can expect 21 million trips per year from guests coming from the main markets of non-EU origin.

bi bilo moguće značajno povećati pristupačnost turističkih objekata, moglo bi se obaviti do 1.231 milion putovanja godišnje.

Gosti iz EU sa posebnim potrebama za pristupačnošću trenutno generišu ukupni promet od 786 milijardi eura, što predstavlja 3% bruto domaćeg proizvoda EU (2012). Uz optimističku pretpostavku o značajnom povćanju broja pristupaćnih turistićkih objekata, doprinos ovih gostiju mogao bi porasti za gotovo 40%. Ćak je izraženiji potencijal gostiju iz zemalja koje nijesu u EU. Moguće su stope rasta do skoro 75%. Nijesu razmatrani dodatni faktori kao što su putovanje sa prijateljima ili rodbinom.

Studija je osporila kliše kada je utvrdila da se u stvarnosti većina ljudi sa ptrebama za pristupaćnošću ne suoćava sa velikim brojem barijera tokom odmora. Ovo je vjerovatno zato što oni pažljivo planiraju svoja putovanja u

Deri në vitin 2020 numri i udhëttimeve të cilat i kanë realizuar të moshuarit apo mysafirët me invaliditet brenda Bashkimit evropian do të arrijë në 862 milion udhëttime në vit. Përpos kësaj, mund të presim 21 milion udhëttime në vit të mysafirëve të cilët vijnë nga tregjet kryesore, të cilët nuk rrjedhin nga Bashkimi Evropian.

Mirëpo, potenciali i përgjithshëm është shumë më i madh: nëse do të ishte e mundshme që në mënyrë të konsiderueshme të rritet arritshmëria (qasja) e objekteve turistike, do të mund të realizoheshin deri në 1.231 milion udhëttime në vit.

Mysafirët nga Bashkimi Evropian me nevoja të veçanta për qasje për momentin gjenerojnë një gjiro totale prej 786 miliardë euro çka paraqet 3% të Prodhimit të brendshëm bruto të Bashkimit Evropian (2012). Me një supozim optimist mbi rritjen e konsiderueshme të numrit

However, the overall potential is far greater: if it were possible to significantly increase the accessibility of tourist facilities, up to 1,231 million trips could be made per year.

EU guests with special accessibility needs currently generate a total turnover of 786 billion euros, which represents 3% of the EU's gross domestic product (2012). With the optimistic assumption of a significant increase in accessible tourist facilities, the contribution of these guests could increase by almost 40%. Even more marked is the potential of guests from non-EU countries. Growth rates of up to almost 75% are possible. Additional factors such as traveling with friends or relatives have not been considered.

The study contradicted a traditional cliché when it found that in reality the majority of people with accessibility needs don't face a

pogodne destinacije, iz kojih imaju prethodno iskustvo ili su ih preporučili bliski prijatelji ili rodbina ili su bile jasno opisane na glavnim pouzdanim web stranicama i forumima.

Drugi značajni rezultat studije bio je visok nivo lojalnosti. U tri identifikovane grupe (putnici s djecom, putnici stariji od 65 godina, putnici s ogranićenjima), više od 80% intervjuisanih lica potvrdilo je svoju spremnost da se vrati u istu destinaciju.

Investiranjem u službe i aktivnosti za poboljšanje pristupaćnosti, pokazalo se da:

- Destinacije koje nude dobar nivo pristupaćnosti u glavnim turistićkim uslugama generišu rastući broj klijenata.
- Pristupaćne destinacije najćešće su koncentrisane na pružanje usluge dobrog kvaliteta.
- Destinacije koje imaju dobar fokus na pristupaćnost povećale su saradnju među pružaocima usluge.

të objekteve turistik të arritshëm, kontributi i këtyre mysafirëve do të mund të rritej për thuajse 40%. Madje është më i shprehur potenciali i mysafirëve nga shtetet të cilat nuk janë në Bashkim Evropian. Janë të mundshme norma të rritjes deri në gati 75%. Nuk janë shqyrtuar faktorët shtesë siç janë udhëtimi me miq apo familjar.

Studimi ka rënë në kundërshtim me klisheë tradicionale kur ka konstatuar se në të vërtetë shumica e njerëzve me nevoja qasjeje nuk ballafaqohet me numrin e madh të pengesave gjatë pushimeve. Kjo me të gjitha gjasa ndodhe sepse ata m kujdes planifikojnë udhëtimet e veta në destinacione të përshtatshme, nga të cilat kanë përvoja paraprake apo jua ka sugjeruar miku i ngushtë apo familjarët apo kanë qenë të përshekruara qartë në ueb faqe dhe forume të besueshme.

Rezultati i dytë i rëndësishëm i studimit ka qenë niveli i lartë i besnikërisë. Në tre grupe të identifikuara (udhëtar me fëmijë, udhëtar mbi 65 vjeç, dhetar me kufizime), mbi 89% të personave të intervistuar kanë konfirmuar gatishmërinë e vet që të kthehet në të njëjtin destinacion.

Me investim në shërbime dhe aktivitete për përmirësim të arritshmërisë (qasjes), është vërtetuar se:

- Destinacionet të cilat ofrojnë nivel të mirë të arritshmërisë të shërbimeve kryesore turistike gjenerojnë numër në rritje të klientëve.
- Destinacionet e arritshme zakonisht janë të përqendruara në ofrim të shërbimeve të kualitetit të mirë.
- Destinacionet të cilat kanë fokus të mirë në arritshmëri, kanë rritur bashkëpunimin në mes ofruesve të shërbimeve.

huge number of barriers while on vacation. This is probably due to the fact that they carefully plan their trips to convenient destinations, which have previously experienced or have been recommended by close friends and relatives or have been clearly described in the main reliable websites and forums.

Another important result of the study was the high level of loyalty. In the three identified groups (travelers with children, travelers over the age of 65, travelers with restrictions), more than 80% of the people interviewed confirmed their willingness to return to the same destination.

By investing in services and activities for accessibility, it has been shown that:

- Destinations that offer a good level of accessibility in the main tourist services generate an increasing number of customers.
- Accessibility destinations are generally concentrated on providing a good quality service.
- Destinations that have a good focus on accessibility have increased collaboration between service providers.

O Tuzima

Opština Tuzi se nalazi u jugoistočnom dijelu Crne Gore, između Glavnog grada Podgorice i granice sa Albanijom, zahvata površinu od oko 246,8 km². U Tuzima živi oko 15.000 stanovnika, dok prvi pisani tragovi o Tuzima, kao geografskoj lokaciji, datiraju iz 13. vijeka.

Tuzi imaju izuzetno povoljan geografski položaj i u svom okrilju čuvaju pravo bogatstvo prirodnih ljepota. Posebno se izdvajaju Nacionalni park „Skadarsko jezero“ sa izletištem Vitoja, i rijeka Cijevna koja je proglašena spomenikom prirode. Za ljubitelje prirode tu je mreža planinarskih staza, najatraktivnija vodi do vrha brda Dečić.

Mbi Tuzin

Qarku i Tuzit ndodhet në pjesën juglindore të Malit të Zi, në mes kryeqytetit Podgoricë dhe kufirit me Shqipëri, përfshinë një sipërfaqe prej rreth 246,8 km². Në Tuz jetojnë rreth 15.000 banor, dhe gjurmët e para të shkruara mbi Tuzin si lokalitet gjeografik datojnë që nga shekulli i 13-të.

Tuzi ka pozitë jashtëzakonisht të favorshme gjeografike dhe nën strehë të saj ruhen thesar të vërtetë të bukurive natyrore. Posaçërisht veçohen Parku kombëtar „Liçeni i Shkodrës“ me vendin për piknik Vitojën, dhe lumi Cem i cili është i shpallur për monument natyre. Për të pasionuarit e natyrës aty është edhe rrjeta e shtigjeve malore, prej të cilave më atraktivja shpie deri në majë të malit Deçiq.

About Tuzi

The Municipality of Tuzi is situated in the southeastern part of Montenegro, between the Capital City of Podgorica and the border with Albania; it covers the surface area of about 246.8 km². Approximately 15,000 inhabitants lives in Tuzi, and first written traces on Tuzi, as a geographic location, date from the 13th century.

Tuzi has a favourable geographic position and in it aegis it keeps a true wealth of natural beauties. The National Park „Skadar Lake“ with picnic site Vitoja, and the Cijevna River, proclaimed a monument of nature, especially stand out. Nature lovers will find here a network of hiking trails, the most attractive of them leading to the top of the hill Dečić.

Tradicionalna jela su posebna poslastica. Na meniju Tuških restorana naći ćete jezersku ribu, pitu fliju, domaće kisjelo mlijeko, zatrijebački krompir, domaći kozji sir i mnoge druge specijalitete.

Stanovništvo se većinom bavi organskom, poljoprivednom proizvodnjom i svojim proizvodima snabdijevaju ugostiteljske objekte u Tuzima i šire. U lokalnim vinarijama se može degustirati vino vrhunskog kvaliteta.

U crkvama i džamijama vjerski upošljenici vjekovima šire poruku mira i suživota, pa su Tuzi pravi primjer međureligijskog sklada i suživota ljudi na ovom prostoru što predstavlja najveću vrijednost koju ima.

Ushqimet tradicionale janë delikatesë e veçantë. Në meni të restoranteve të Tuzit do të gjeni peshkun e liqenit, „pite kllini“ (fli), kos i bërë në shtëpi, patate Trieshi, djathë dhie i bërë në shtëpi dhe shumë specialitet tjera.

Popullata kryesisht merret me prodhim organik, bujqësor dhe me prodhime të veta furnizon objektet hoteliere në Tuz dhe më gjerë. Në kantina lokale të verës mund të shijohet verë e kualitetit suprem.

Në kisha dhe xhami klerikët me shekuj shpërndajnë mesazhe paqe dhe bashkëjetese, ashtu që Tuzi është shembulli i duhur i harmonisë ndërfetare dhe bashkëjetesës së njerëzve në këtë zonë, çka paraqet vlerën më të madhe që posedon.

Traditional meals are a special treat. On the menu of Tuzi restaurants you will find lake fish, „flija“ pie, home made sour milk, Zatrijebač's potatoes, home made goat cheese and many other delicacies.

The population is mainly engaged in organic agricultural production, and they supply with their products catering facilities in Tuzi and beyond. In local wineries one you can taste premium quality wine.

For centuries the clergy in churches and mosques have spread message of peace and coexistence, therefore Tuzi is a true example of inter-religious harmony and coexistence of people on these expanses, that is the greatest value Tuzi has.

VODOPADI NA RIJECI CIJEVNI: Rijeka Cijevna protiče kroz Albaniju i Crnu Goru. Naziv Cijevna potiče od ilirske riječi "cemt" što znači hladan. Cijevna izvire na sjevernoj strani Prokletija, zapadno od planine Trojana (2183 m). Gornjim tokom protiče kroz Albaniju pod imenom Cem Selcit. U Crnu Goru ulazi južno od planine Suka Mizdarkut (1144 m) i taj dio toka dug je 33 km. Ukupna dužina rijeke je 56 km, a sliv joj obuhvata 360 km². Kanjon Cijevne je jedan od najvećih botaničkih lokaliteta u Evropi, a duž rijeke su brojne lijepe pjeskovite plaže. Vodopadi, kao najveća atrakcija rijeke Cijevne, zidani su prije 150 godina, kada su bili neophodni za rad vodenice za mljevenje žita. Tadašnji neimar nije ni slutio da će postati atrakcija.

U okviru projekta PAST4Future izgrađen je vidikovac iznad vodopada, pored samog puta. Sa vidikovca se pruža predivan pogled na vodopade, za sve one kojima nije pristupačan put uz samu Cijevnu.

UJËVARA NË LUMIN CEM: Lumi Cem rrjedh nëpër Shqipëri dhe Mal të Zi. Emri Cem rrjedh nga fjala Ilire "cemt" që do të thotë i ftohtë. Cemi buron në pjesën veriore të Bjeshkëve të Nemuna, në perëndim të malit Trojana (2183 m) . në rrjedhën e epërme kalon nëpër Shqipëri me emrin Cemi i Selcës. Në Mal të Zi hyn në jug të malit Suka e Mizdarkut (1144 m) dhe ajo pjesë e rrjedhës është e gjatë 33 km. Gjatësia e përgjithshme e lumit është 56 km, kurse pellgu i tij përfshin 360 km². Kanioni i Cemit është një nga lokalitetet më të mëdha botanike në Evropë, kurse përgjatë lumit ka plazhe rëre të numërta. Ujëvara, si atrakcioni më i madh i lumit Cem është muruar para 150 vjetësh kur ishte e domosdoshme për funksionim të mullirit të ujit për bluarje të drithërave. Ndërtuesit të atëhershëm as nuk i ka shkuar ndërmend se do të bëhet atrakcion.

Në kuadër të projektit PAST4Future, është punuar një ballkon mbi ujëvarë për shikim të peizazhit, krejt pranë rrugës. Nga kjo pikë shfaqet një pamje e mrekullueshme e ujëvarës për të gjithë ata që nuk mund të ecin nëpër rrugën që është ngjitur me Cem.

WATERFALLS ON THE CIJEVNA RIVER: The River Cijevna runs through Albania and Montenegro. The name Cijevna originates from Illyrian word "cemt" what means cold. The Cijevna begins on the north side of the Prokletije Mountains, west of Trojan Mountain (2183 m). By its headwaters it flows through Albania under the name the Cem Selcit. It enters Montenegro on the south of Mountain Suka Mizdarkut (1144 m) and that part of the flow is 33 km long. Total length of the river is 56 km, and its catchment area covers 360 km². The Cijevna Canyon is one of the greatest botanic localities in Europe, and along the river there are numerous pretty sandy beaches. Waterfalls, as a major attraction of the Cijevna River, were built 150 years ago, when they were necessary for operation of mill for grinding grain. That time's builder had no presentiment that they would become attraction.

In scope of the project PAST4Future a belvedere was constructed above the waterfall, next to the road itself. From the belvedere there is a spectacular view of the waterfalls, for all those the path along the Cijevna River itself is not accessible.

Restoran „Nijagara” – Kuća Rakića: Nekada nepristupačno mjesto, danas velika turistička oaza kroz koju dnevno prolazi na hiljade, kako lokalnih, tako i stranih turista. Kamen i drvo su jedina dva elementa koje čine kompletan restoran, koji se gradi i unapredivao godinama. Mjesto kod vodopada rijeke Cijevne je bogato i životinjskim svijetom. Posjetioci mogu uživati u društvu patki i zečeva, kojima se najviše djeca raduju.

Restoranti „Nijagara” – Rakiq: dikur vend pa qasje, sot oazë e madhe turistike nëpër të cilën çdo ditë kalojnë me mijëra turist si lokal, ashtu edhe të huaj. Guri dhe druri janë dy të vetmit element me të cilët është punuar i tërë restoranti, i cili është ndërtuar dhe avancuar me vite. Vendi tek ujëvara e lumit Cem është i pasur edhe me kafshë. Vizitorët mund të kënaqen në shoqëri të rosave dhe lepujve, të cilëve u gëzohen më së shumti fëmijët.

The „Nijagara” Restaurant – Kuća Rakića: Once an inaccessible place, nowadays a great tourist oasis through which a large number of tourists, both local and foreign ones, pass daily. Wood and stone are the two single elements the entire restaurant is made of; it was built and upgraded for years. Place by the Cijevna River waterfall is also rich in wildlife. The visitors can enjoy in company of ducks and hares, which are most enjoyed by children.

Në rreth tridhjetë kilometra nga deti Adriatik, pranë Liqenit të Shkodrës, thuhet se në pakujshtrihen vreshtat "Plantaze 13 jul", të cilat në rreth 2.310 hektar formojnë një nga vreshtat më të mëdha dhe më të bukura të Evropës – Dheu i zi, që është pronë e "Plantaze 13 jul".

Edhe pse vreshta është e stërmadhe dhe parcelat janë shumë larg njëra nga tjetra, vizitorëve ju mundësohet ta vizitojnë në tërësi, duke shijuar një gotë verë të gazuar dhe në vozitje të ngadaltë me tren turistik i cili rrëshqet përmes kësaj mbretërie vreshtarie ku rriten 29 lloje të ndryshme të rrushit, ndër të cilat më të rëndësishmet janë llojet autoktone malazez: vranac dhe krstaç.

Bodrumi i verës – Shipshanik: aeroport i vjetër ushtarak që në vitin 2007 është kthyer në thesar impresiv të verës, sipas principit të shatove franceze, sepse bodrumi ndodhet në qendër të vreshtës, në të njëjtën tokë, në të njëjtin gurë nga të cilat rritet edhe hardhia. Shipshaniku është hapur kah fundi i vitit 2007, mbas fazës së parë të rikonstruksionit i cili ka zgjatur më shumë se një vjet. Bodrumi ndodhet në thellësi mesatare mbi 30 metra nën dhe. Ka formën e një tuneli të dredhur, i gjatë 356 metra, me gjerësi mesatare 13,5 dhe lartësi shtatë metra. Temperatura është thuhet konstante – në mes 17 dhe 19 shkallë. Lagështia është nga 70 deri 80%. Në kuadër të bodrumit është edhe dyqani i verës – Vinoteka me 28.000 shishe verë, të vjetra nga tre deri në 10 vjet.

Some thirty kilometers away from Adriatic Sea, next to Skadar Lake, almost indefinitely there stretch plantations "Plantaže 13. Jul", which on the surface area of around 2,310 hectares form one of the largest and most beautiful vineyards in Europe – Čemovsko polje (field), owned by "Plantaže".

Although the vineyard is huge and the parcels are very distant from each other, it was made possible to the guests to visit it in its entirety, with a glass of sparkling-wine in leasurely drive by a tourist train gliding through this wine-growing empire, in which 29 various grape cultivars are grown; the most important among them are autochthonous Montenegin cultivars: vranac and krstaç.

Wine Cellar– Šipčanik: An old military airport was transformed in 2007 into an impressive wine treasury, according to the principle of French chateaus, as the cellar is located amidst the vineyard, in the same soil, in the same stone, from which the vine is born.Šipčanik was opened by the end of 2007, after the first phase of reconstruction that lasted somewhat longer than a year. It is situated at an average depth of over 30 meters under the ground. It is in shape of a winding, 356 meters long tunnel, which in average is 13.5 meters wide and seven meters high. The temperature is almost constant – between 17and 19 degrees centigrade. Moisture ranges from 70 to 80%. Part of the cellar is a wine shop with 28,000 bottles of wine three to 10 years old.

Medresa „Mehmed Fatih” je srednja škola opšteg obrazovanja licencirana za izvođenje i vjerske nastave koja djeluje kao ustanova Islamske zajednice u Crnoj Gori. Izgradnja medrese počela je 2000. godine, a školsko zvono i prvi selami začuli su se 5. oktobra 2008. godine. Ukupna površina kompleksa je 18.000 m².

Cilj Medrese „Mehmed Fatih” je obrazovanje mladih naraštaja kroz srednjoškolsko opšte obrazovanje sa stečenim vjerskim principima.

Svojom karakterističnom arhitekturom

Medresea „Mehmed Fatih” është shkollë e mesme e arsimimit të përgjithshëm e licencuar për ushtrim edhe të mësimi fetar e cila vepron si Institucion i Bashkësisë islame në Mal të Zi. Ndërtimi i medresesë ka filluar në vitin 2000, kurse zilja shkollore dhe selami i parë janë dëgjuar me 5 Tetor 2008. Sipërfaqja e përgjithshme e kompleksit është 18.000 m².

Qëllimi i medresesë „Mehmed Fatih” është arsimimi i gjeneratave të reja përmes arsimimit të mesëm të përgjithshëm me përvetësim të principeve fetare.

Madrasa „Mehmed Fatih” is a secondary school of general education licensed for conducting religious instruction. It acts as an institution of the Islamic Community in Montenegro. The construction of madrasa started in the year 2000, and the school bell and first sallams could be heard on 5th October 2008. Overall surface area of the complex is 18,000 m².

The objective of Madrasa „Mehmed Fatih” is education of young generations through secondary general education where religious principles are acquired.

koja podsjeća na građevine Bliskog istoka, predstavlja mjesto koje posjećuju grupe turista, kao i slučajnih prolaznika, zadivljenih ljepotom kompleksa.

Upošljenici Medrese „Mehmed Fatih”, mahom intelektualci koji govore po nekoliko stranih jezika, sa zadovoljstvom posjetiocima daju osnovne informacije o školi, te islamu kao religiji mira i poštovanja različitosti, pa na taj način daju značajan doprinos međuvjerskom skladu u Tuzima, Podgorici, a i cijeloj Crnoj Gori.

Me arkitekturën e vet karakteristike e cila përkujton në ndërtesat e Lindjes së mesme, paraqet vend të cilin e vizitojnë grupe turistësh, si dhe kalimtar të rastit, të mahnitur nga bukuria e kompleksit. Të punësuarit e medresesë “Mehmed Fatih”, shumica intelektual të cilët flasin nga disa gjuhë të huaja, me kënaqësi ju japin vizitorëve informatat bazë mbi shkollën, si dhe islamin si religjion të paqes dhe respektimit të diversiteteve, dhe në atë mënyrë i japin një kontribut të konsiderueshëm harmonisë ndërfetare në Tuz, Podgoricë, por edhe në tërë Mal të Zi.

For its distinctive architecture reminiscent of the Near East structures, it represents a place visited by groups of tourists, as well as by random passers-by, impressed by beauty of the complex.

The employees of Madrasa „Mehmed Fatih”, mainly intellectuals speaking several foreign languages, are pleased to provide visitors with some basic information about the school, as well as about Islam as a religion of peace and respect for diversity, making this way a considerable contribution to interfaith harmony in Tuzi, Podgorica, and in entire Montenegro.

Nizamska džamija u Tuzima jedna je od najstarijih džamija na prostoru Tuzi, Podgorice i okoline. U okviru ovog vjerskog objekta, koji datira još od vremena sultana Mehmeda Fatiha Drugog, nalazi se i šehidsko mezarje, u kojem su ukopani turski vojnici, koji su poginuli u bitkama na ovim prostorima.

Iako nema preciznih podataka o datumu izgradnje ove džamije, pretpostavka je da je sagrađena u 17. vijeku, za potrebe vojnika, askera, nizama, odakle i naziv Nizamska džamija. Godine 2010. džamija je obnovljena, nakon što 70 godina nije bila u funkciji.

Xhamia e nizamit në Tuz është një nga xhamitë më të vjetra në regjionin e Tuzit, Podgoricës dhe rrethinave. Në kuadër të këtij objekti fetar, i cili daton që nga koha e sulltanit Mehmed Fatih i Dytë, ndodhet edhe varreza e dëshmorëve, ku janë të varrosur ushtarët turq të cilët janë vrarë në beteja në këto hapësira.

Edhe pse nuk ka të dhëna të sakta mbi datën e ndërtimit të kësaj xhamie, supozohet se është ndërtuar në shekullin e 17-të për nevoja të ushtarëve (askerëve), nizamëve, prej nga edhe vjen emri Xhamia e nizamit. Në vitin 2010 xhamia është rinovuar mbas 70 vjetësh që nuk ka qenë në funksion.

Nizamska džamija (Nizam Mosque) in Tuzi is one of the oldest mosques on the site of Tuzi, Podgorica and of the region. In scope of this religious facility, dating back from the time of Sultan Mehmed Fatih the Second, there is also a šehidsko mezarje (martyr cemetery), in which Turkish soldiers, who were killed in battles on these expanses, were buried.

Although there are no precise data on date of construction of this mosque, the assumption is that it was built in the 17th century, for needs of soldiers, askers, nizams, wherefrom the name Nizamska džamija (Nizam Mosque). In 2010 the mosque was restored, after 70 years of not functioning.

Čazim-begova džamija je jedna od najvećih džamija u Crnoj Gori. Sagrađena je 1906. godine u Tuzima neposredno uz prvi mejtep i školu. Izgradnja džamije ne samo da je bila želja već i potreba Tuzanima. Ovaj veliki projekat podržao je lično Sultan, a nadgledatelj radova bio je Čazi-beg Dirik po kome je i džamija dobila ime. Čazim-begova džamija ima veliki harem, a u njemu su imamski stan, kancelarija odbora, mektebska učionica i gasulhana.

Xhamia e Qazim –Beut është një nga xhamitë më të mëdha në Mal të Zi. Është punuar në vitin 1906 në Tuz, krejt afër mejtepit(mësimbesimit) të parë dhe shkollës. Ndërtimi i xhamisë jo vetëm se ka qenë dëshirë por edhe nevojë për banorë të Tuzit. Këtë projekt të madh e ka përkrah edhe vetë sulltani, kurse mbikëqyrës i punimeve ka qenë Qazim – Be Dirik sipas të cilit xhamia edhe e ka marrë emrin. Xhamia e Qazim – Beut ka harem të madh, kurse brenda saj ndodhet edhe banesa e imamit, zyra e këshillit, klasa mekteb dhe gasulhanja.

Čazim begova džamija (Čazim-Bey Mosque) is one of the largest mosques in Montenegro. It was built in 1906 in Tuzi right by the first mejtep and school. Construction of the mosque was not just a wish, but a need of people of Tuzi. This huge project was supported by Sultan himself, and supervisor of works was Čazim-Bey Dirik after whom the mosque was named. Čazim-Bey Mosque has a big harem, within it there are imam's apartment, office of board, kuttab classroom and gasulhana (room for washing of deceased person).

Bunar u Milješu, koji se nalazi u podnožju planine Dečić, još iz doba Rima, je izvor podzemne vode. Poznato je i po stablima jagodastog voća murve. Bunar u Milješu možemo nazvati multifunkcionalnim mjestom, s obzirom da se koristi i za navodnjavanje poljoprivrednih zemljišta u Milješu. Ova podzemna voda ima direktnu vezu sa rijekom Cijevnom koja utiče na vodostaj ovog bunara. Sa ciljem očuvanja životne sredine i čistoće vode, bunar u Milješu je zazidan 1958. godine i od tada je sačuvana autentičnost mjesta. U okviru projekta PAST4Future, adaptiran je ljetnjikovac na bunaru u Milješu, čime je ova lokacija postala pristupačna.

Pusi në Mileshe i cili ndodhet në rrëzë të malit Dečić, që nga koha romake, është burim i ujit nëntokësor. Është i njohur edhe për pemë mani. Pusi në Mileshe mund të quhet edhe vend multifunksional, ngase shfrytëzohet për vaditje të tokave bujqësore në Mileshe. Ky ujë nëntokësor ka lidhje të drejtpërdrejtë me lumin Cem i cili ndikon në nivelin e ujit të këtij pusi. Me qëllim të ruajtjes së mjedisit dhe pastërtisë së ujit, pusi në Mileshe është muruar në vitin 1958 dhe nga atëherë ruan autenticitetin e vendit. Në kuadër të projektit PAST4Future, është adaptuar një vendverim në pus në Mileshe, dhe me këtë, ky lokacion është bërë i arritshëm.

Bunar u Milješu (The Well in Milješ), located at the foot of Dečić Mountain back in the Roman times, is an underground water spring. It is also well known for soft fruit mulberry trees. Bunar u Milješu (The Well in Milješ) may be described as a multifunctional place, since it is also used for irrigation of cropland in Milješ. This underground water has a direct connection to the Cijevna River which affects water level of this well. Aimed at preservation of the environment and water purity, the well in Milješ was walled up in 1958 and since then the authenticity of the place has been saved. In scope of the project PAST4Future, summer huose at the well in Milješ was adapted, thereby made accessible.

Crkvu Svetog Antuna je dekretom utemeljena 18. februara 1929. godine kao parohija odnosno Župa Svetog Antuna koja do danas u bitnom nije mijenjala izgled. Kamen temeljac za crkvu Svetog Antuna postavljen je davne 1929. Godine. Izgrađena je po uzoru na Zagrebačku katedralu, ali sa znatno skromnijim arhitektonsko-umjetničkim vrijednostima romaničkog stila. Kip Majke Tereze je postavljen u krugu crkve 18. oktobra 1997. godine, posebno je značajan jer je to prvi spomenik u svijetu koji je poslije njene smrti postavljen igdje.

Kisha e Shna Ndout me dekret me 18 Shkurt 1929 është përcaktuar si famullia, gjegjësisht si Famullia e Shna Ndout e cila deri më sot nuk ka shumë ndryshime në dukje. Guri i themelit për Kishë të Shna Ndout është vendosur në vitin 1929. Është punuar duke marrë shembull në Katedralen e Zagrebit, por me vlera mjaft më modeste arkitektonike – artistike të tipit romak. Shtatorja e Nënë Terezës është vendosur në oborr të kishës me 18 Tetor 1997, dhe kjo ka vlerë të posaçme ngase është shtatorja e parë e saj në botë e vendosur mbas vdekjes së saj.

Crkva Svetog Antuna (The Church of Saint Antun) was established on 18th February 1929 by a Decree as a Vicarage, that is Parish of Saint Antun, and its layout has not been significantly changed to this day. The corner stone of the Church of Saint Antun was laid back in 1929. It was constructed following the pattern of Zagreb Cathedral, but with significantly more modest architectural-artistic values of Romanesque style. The statue of Mother Teresa was placed in the environment of the church on 18th October 1997; it is especially significant as it is the first monument in the world placed anywhere in the world after her death.

Katolički duhovni centar „Sanctae Crucis” nalazi se pored lokalne ceste u selu Sukuruć, 7 km od Tuzi. Arhitektura je savremena i moderna. Objekti odišu skladom i harmonijom. Godine 1995. pater Frano Dušaj došao je na ideju sagraditi Centar. Ideja mu je bila da se pomogne djeci u njihovom razvoju i budućnosti i ukazati na vrijednost ljudske duše. Nakon prve godine rada, interesovanje Centra prošireno je i na brigu o djeci sa smetnjama u razvoju, po čemu su još uvijek jedinstveni u okruženju. Centar koristi i Ergoterapiju, zahvaljujući kojoj djeca sa usporenim razvojem pokazuju napredak, otkrivaju nove mogućnosti i spremnost za integraciju u društvu.

Qendra shpirtërore katolike “Sanctae Crucis” ndodhet pranë rrugës lokale në fshatin Sukruq, 7 km nga Tuzi. Arkitektura është moderne dhe bashkëkohore. Objektet rrezatojnë harmoni. Në vitin 1995 At’ Fran Dushaj ka ardhur në ide që të ndërtojë Qendrën. Ideja e tij ishte të ndihmonte fëmijët në formimin dhe të ardhmen e tyre dhe të cekë vlerën e shpirtit njerëzor. Mbas vitit të parë të punës, interesimi i Qendrës është zgjeruar edhe për përkujdesje të fëmijëve me pengesa në zhvillim, për çka ende janë unik në regjion. Qendra shfrytëzon edhe Ergoterapinë, me ndihmën e të cilës fëmijët me zhvillim të ngadalësuar tregojnë përparim, zbulojnë mundësi të reja dhe gatishmëri për integrim në shoqëri.

Katolički duhovni centar (Catholic Spiritual Centre) „Sanctae Crucis” is situated by the local road in the village Sukuruć, 7 km distant from Tuzi. Its architecture is contemporary and modern. The structures are rich with grace and harmony. In 1995 Father Frano Dušaj came up with an idea to build the Centre. His idea was to help children in their development and future and to point to the worth of human soul. After the first year of operation, the interest of the Centre was extended to caring for the children with development disabilities, what makes it still unique in the area. The Centre also uses Ergotherapy, thanks to which the children with a delay in development demonstrate progress, discover the new possibilities and readiness for social inclusion.

Mlin porodice Krnića, koji se nalazi u strogom centru Tuzi, bio je omiljeno mjesto okupljanja Tuzana i Tuzanki. Kako su vrata mlina uvijek bila otvorena, prijatni domaćini su obezbijevali smještaj i hranu za prolaznike. Dokaz tome je i kandilj koji je cijelu noć gorio baš iz tih razloga, da prolaznici mogu vidjeti domaćina.

Mlin je sagrađen u 19. Vjeku.

Mulliri i familjes Krniq i cili ndodhet në qendre të Tuzit, ka qenë vend i preferuar i tubimit të banorëve të Tuzit. Ngase dera e mullirit ka qenë çdoherë e hapur, mikpritësit e këndshëm kanë siguruar strehim dhe ushqim për kalimtar. Këtë e konfirmon edhe kandili i cili rrinte ndezur gjatë tërë natës pikërisht për këtë arsye, në mënyrë që kalimtarët të mund të shihnin pronarin.

Mulliri është ndërtuar në shekullin e 19-të.

Mlin porodice Krnića (The Krnićs Family Mill), located at the very centre of Tuzi, was a favourite gathering place of Tuzi men and women. The mill doors have always been open and pleasant hosts have provided room and board for passers-by. Kandilj (a lamp) blazing for these very reasons, so that the passers-by may see the host, is evidence to that.

The mill was built in the 19th century.

Izletište Vitoja nalazi se u zalivu Humsko Blato, na sjeveroistočnoj obali Skadarskog jezera, u blizini naselja Hasanoj u blizini albanskog graničnog prevoja Božaj. Na lokaciji Vitoja nalazi se i platforma za posmatranje ptica (jedna od nekoliko u Nacionalnom parku Skadarsko jezero). Pozicija sela Vitoje ukazuje da se u davnini nalazilo na bezbjednoj udaljenosti od jezera, na distanci koja nije toliko plavna da njegovi žitelji ne bi mogli opstati na tom mjestu - u martu 2013. ostaci Vitoje bili su 3-4 metra pod vodom.

Vendi për piknik Vitoja ndodhet në gjirin e Baltës së Helmit në bregun verilindor të Liqenit të Shkodrës në afërsi të lagjes Hasanoj, në afërsi të kalimit kufitar shqiptar Bozhaj. Në lokalitetin Vitojë ndodhet edhe platforma për vrojtim të zogjve (një nga disa që ndodhen në Parkun kombëtar Liqeni i Shkodrës). Pozicioni i fshatit Vitojë tregon se në lashtësi ndodhej në distancë të sigurt nga liqeni, në distancë që nuk është aq e përmbytshme sa që banorët e saj nuk do të mbijetonin në atë vend – në Mars të vitit 2013 mbetjet e Vitojës ndodheshin 3-4 metra nën ujë.

Picnic spot Vitoja is situated in the Bay of Humsko Blato, on the northeast shore of Skadar Lake, in the vicinity of the settlement Hasanoj near the border crossing point to Albania - Božaj. On the location Vitoja there is a bird watching platform (one of several platforms in the National Park Skadar Lake). Position of the village Vitoja indicates that in the ancient time it was situated at a safe distance from the lake, distance that is not so flood-prone that its inhabitants could not subsist at that place - in March 2013 the remains of Vitoja were 3-4 meters under the water.

 18km
  8 km
  8km

Biznesi familjar Beqoviq, një nga "Provansat malazeze" ndodhet në Dinoshë, afër lumit Cem, në biznesin familjar të Esad Beqoviqit. Plantacioni piktoresk i bimëve aromatike, mjekësore dhe të erëzave shtrihet në rreth 7.000 metra katrore. Një traditë 40 vjeçare, dashuria dhe puna kanë bërë që prona Beqoviq nuk të lë indiferent. Në këtë truall do të hasni në sherbele, livandë, makth (lule akja), milcë, rozmarinë, rigon, trumëza, shqopi, menta, nenexhiku, piperi i murgut (konopica), borziloku dhe barveshi (burgulli i pullazeve), si dhe nga prodhimet e tyre.

Gazdinstvo Bećović jedna od „crnogorskih Provansi” nalazi se u Dinoši, blizu rijeke Cijevne, u gazdinstvu Esada Bećovića. Živopisna plantaža ljekovitog, aromatičnog i začinskog bilja prostire se na oko 7.000 kvadratnih metara. Tradicija duga 40 godina, ljubav i rad učinili su da imanje Bećovića ne ostavlja ravnodušnim. Na ovom imanju srešćete se sa žalfijom, lavandom, smiljem, matičnjakom, ruzmarinom, origanom, timijanom, vrijeskom, mentom, nanom, divljim konopljikom ili rakitom, bosiljakom i čuvarukom, kao i proizvodima istih.

Household Bećović, owned by Esad Bećović, is one of „Montenegrin Provinces”; it is situated in Dinoša, near-by the Cijevna River. Vivid plantation of medicinal, aromatic and culinary herbs stretches on some 7,000 square meters. Forty years long tradition, love and labour make the Bećovića estate leave no one indifferent. On this estate you will find sage, lavender, immortelle, lemon balm, rosemary, oregano, thyme, heather, mint, wild hemp or vitex, basil and common houseleek, as well as the products of the same.

 18km
  9,5km
  9,5km

Hotel Oasis nalazi se u samom centru Tuzi i sa svoje četiri zvjezdice dopunjava turističku ponudu Opštine Tuzi.

Oasis prati trendove savremenog života. Tu su da opravdaju sva očekivanja turista koji dođu da obidu Tuzi. Nude vrhunsku uslugu i čine da Vam vrijeme provedeno kod njih zaista bude posebno. Hotel Oasis raspolaže sa super luksuznim apartmanima koji su opremljeni po najmodernijim svjetskim standardima.

Hoteli Oasis ndodhet në qendër të Tuzit dhe me katër yje sa ka, e plotëson ofertën turistike të Tuzit.

Oasis ndjek tendencat e jetës bashkëkohore. Janë aty për të arsytuar të gjitha pritjet e turistëve të cilët vijnë të vizitojnë Tuzin. Ofrojnë shërbim të përkryer dhe bëjnë që koha e kaluar tek ata me të vërtetë të jetë e veçantë. Hoteli Oasis disponon me apartamente super luksoze të cilat janë të pajisura sipas standardeve më moderne botërore.

The Oasis Hotel is located in the very centre of Tuzi and by its four stars supplements the tourist offer of the Municipality of Tuzi. The Oasis follows the trends of contemporary living. They are here to justify all the expectations of tourists who come and visit Tuzi. They offer first-rate service and make the time you spend with them a truly special one. The Oasis Hotel disposes of super luxurious apartments equipped by cutting-edge world standards.

Restaurant TROJA: Još u doba starih pazara, koji su u 18. vijeku bili mjesta okupljanja i razgovora na kojima su se radale napredne ideje, ugostiteljski objekti bili su važan dio društvenog života zajednice. Ugostiteljski objekti su mjesta tradicije gdje se zajedno slavilo i tugovalo, dijelili se srećni i manje srećni trenuci i bezvremena mudrost. Naša generacija nastavila je tradiciju. Godine 2004. stvoren je restoran „Troja“, ukrštajući duh starina i modernog doba, tradicionalne recepte i gostoprimstvo sa modernom ponudom.

Restoranti TROJA: Që nga koha e tregjeve të vjetra, të cilat në shekullin e 18-të kanë qenë vend tubimi dhe bisedimi ku lindnin ide përparimtare, objektet hoteliere kanë qenë pjesë e rëndësishme e jetës shoqërore të komunitetit. Objektet hoteliere kanë qenë vend i traditës ku bashkërisht është festuar dhe pikëlluar, janë ndarë momentet e gëzuara dhe ato jo aq të gëzuara, si dhe urtësia universale. Gjenerata jonë ka vazhduar traditën. Në vitin 2004 është punuar restoranti “Troja” duke kryqëzuar frymën e lashtësisë dhe të kohës moderne, recetat tradicionale dhe mikpritjen, me ofertën moderne.

The Restaurant TROJA: Back in time of old bazaars, which in the 18th century were the places of gatherings and talks, where progressive ideas originated, catering facilities were an important part of social life of the community. Catering facilities are the places of tradition where people celebrated and mourned together, sharing their happy and less happy moments and timeless wisdom. Our generation has continued that tradition. In 2004 the Restaurant „Troja“ was established, combining the spirit of antiquity with modern age, traditional recipes and hospitality with modern offer.

Pogled na Podgoricu pruža se sa Vidikovca kod spomenika Novaku Miloševom Vujadinoviću (1835–1892) jednom od velikih crnogorskih junaka. Pored ovog nalazi se i spomenik koji je sagrađen je 2002. godine, a posvećen je Marku Mirkovom Ivanoviću (1832–1900) koji je 1862. sam osvojio tzv. Tursku kulu. Oko 250 metara dalje uz put, sa desne strane, nailazi se na još jedan spomenik sa uklesanim imenima 472 borca i ratna heroja iz Kuča, koji su izgubili život tokom Drugog svjetskog rata i Narodnooslobodilačke borbe.

Pamja në Podgoricë shtrihet nga ballkoni i shikimit (belvederi) tek përmendorja e Novakut të Milloshit Vujadinović (1835 – 1892) një ndër heronjtë e mëdhenj malazez. Pran tij ndodhet edhe përmendorja e punuar në vitin 2002, dhe i është kushtuar Markos të Mirkos Ivanović (1832 – 1900) i cili në vitin 1862 i vetëm e muar të ashtuquajturën Kullën turke. Rreth 250 metra më tutje, pranë rrugës, nga ana e djathtë, ndodhet edhe një monument me 472 emra të gdhendur të luftëtarëve dhe heronjve të luftërave nga Kuçi, të cilët kanë humbur jetën gjatë Luftës së dytë botërore dhe Luftës nacional – çlirimtare.

The view of Podgorica stretches from Belvedere by the monument to Novak Milošev Vujadinović (1835–1892) one of great Montenegrin heroes. Beside this, there is a monument constructed in 2002, dedicated to Marko Mirkov Ivanović (1832–1900) who seized by himself the so called Turska kula (Turkish Tower) in 1862. Some 250 meters further along the road, to the right, one encounters another monument with engraved names of 472 fighters and war heroes from Kuči, who lost their lives during the Second World War and the National Liberation War.

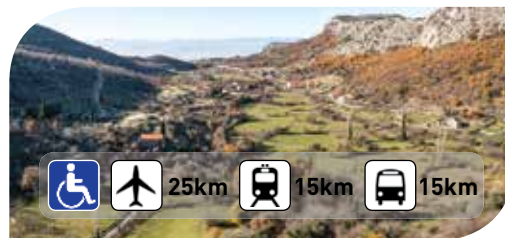
Selo Medun je poznato po spomeničkom kompleksu koji čine ostaci ilirskog grada Meteona, crkva Sv. Nikole i rodna kuća Marka Miljanova, znamenitog junaka i književnika, danas memorijalni muzej grada. Ostaci Medunskog grada uglavnom pripadaju srednjovjekovnom turskom utvrđenju. Između ostataka utvrđenja nalazi se crkva Svetog Nikole, podignuta početkom XVIII vijeka, po predanju na temeljima neke starije crkve. Pored crkve su grobovi Marka Miljanova i njegove žene Stefe, a ispod, na sedlastom prevoju, rodna kuća vojvode Marka Miljanova Popovića, ratnika, državnika i književnika, jedne od najznačajnijih ličnosti crnogorske istorije XIX vijeka.

Fshati Medun është i njohur për kompleksin e monumenteve që përbëjnë rrënoja të qytetit ilir Meteon, kisha e Sh. Nikollës dhe shtëpia e lindjes së Mark Milanit (Markos të Milanit), heroit dhe shkrimtarit të famshëm, sot muze memorial i qytetit. Mbetjet e qytetit të Medunit kryesisht i përkasin fortifikatës mesjetare turke. Në mes mbetjeve të fortifikatës ndodhet Kisha e Shën Nikollës, e ngritur në fillim të shekullit XVIII, sipas gojëdhënave në themele të një kisha më të vjetër. Panë kishës ndodhen varret e Markos të Milanit dhe bashkëshortes së tij Stefes, kurse nën, në qafë të malit në formë samari, ndodhet shtëpia e lindjes së Markos të Milanit Popoviq, luftëtarit, burrit të shtetit dhe letrarit, njërit nga personalitetet më të njohura të historisë malazeze të shekullit XIX.

The village Medun is famous for its monument complex composed of the remains of Illyrian town Meteon, Church of St. Nikola and house of birth of Marko Miljanov, prominent hero and writer, nowadays a memorial museum. The remains of Medun Town mainly belong to medieval Turkish fortification. Among the remains of the fortification there is a Church of St. Nikola, constructed at the beginning of the 18th century, according to legend, on foundations of an older church. Next to the church there are the graves of Marko Miljanov and his wife Stefa, and below, on a saddle curve, birth house of Duke Marko Miljanov Popović, a warrior, a statesman and a writer, one of the greatest figures of Montenegrin history of the 19th century.

Kučka korita su visoravan na oko 1.300 metara nadmorske visine. Imaju veliki broj sunčanih dana, prijatne temperature ljeti i dosta snijega zimi. Korita leže u podnožju 1.833 metara visoke planine Hum orahovski i okružena su brojnim drugim impresivnim vrhovima. Nekad omiljena planina za stočare danas je raj za vikendaše i turiste. Sloga i suživot su u Koritima od davnina, kao tradicija njegovani. Svjedoče o tome i tri crkve, dvije pravoslavne i katolička.

Korita e Kuçit, është pllajë në rreth 1.300 metra mbi nivelin e detit. Ka shumë ditë me diell, me temperatura të këndshme gjatë verës dhe mjaftë borë gjatë dimrit. Korita shtrihet në rrëzë të bjeshkës Hum Orahovski të lartë 1.833 metra dhe e rrethuar me maja tjera mbresëlënëse. Dikur bjeshkë e preferuar për blegtor, sot është parajsë për vizitor fundjave dhe për turistë. Harmonia dhe bashkëjetesa në Koritë është kultivuar si traditë që nga kohët e lashta. Këtë e konfirmojnë tre kisha, dy ortodokse dhe një katolike.

Kučka korita are a plateau at altitude of around 1,300 meters. They have a big number of sunny days, pleasant temperatures in summer and a lot of snow in winter. Korita lie in the foothill of 1,833 meters high mountain Hum Orahovski and they are surrounded by numerous other impressive peaks. Once a favourite mountain for herders, nowadays a paradise for weekenders and tourists. Harmony and coexistence have been nourished in Korita since the ancient times, as a tradition. Three churches, two Orthodox and one Catholic witness to that.

Planinarenje stazom dugom 4.8 kilometara do vidikovca Grlo sokolovo je apsolutni vrhunac panoramskog puta koji vodi do litica kanjona rijeke Cijevne. Na mjestu gdje se nekada nalazila vojna osmatračnica, sada, sa ove platforme, možete uživati u spektakularnom pogledu na preko 1000 metara duboki kanjon.

Alpinizmi në një shteg të gjatë 4.8 kilometra nga belvederi Gryka e Sokolit, është absolutisht kulminacioni i rrugës panoramike e cila shpie deri tek shkrepat e kanionit të lumit Cem. Në vendin ku dikur ndodhej pikëvrojtimi ushtarak, tani nga kjo platformë, mund të kënaqeni në pamjen madhështore në kanion të thellë më shumë se 1000 metra.

Mountaineering up the 4.8 kilometers long hiking trail to belvedere Grlo Sokolovo (Eagle's Gorge) is an absolute pinnacle of scenic road leading to the cliffs of the Cijevna River Canyon. This place, at one time a military observation post, nowadays, a platform from which you can enjoy in spectacular view of over 1,000 meters deep canyon.

U selu Deljaj koje broji desetak kuća nalazi se jedan od najljepših vidikovaca iznad kanjona rijeke Cijevne. Nekada je bilo poznato po proizvodnji meda i majstorima za klesanje kamena. Posebno se izdvaja mermerni krst visok 16 metara i statua Isusa Hrista. Naseljeno je Albancima katoličke vjere. Mise se održavaju samo tokom ljeta, dok je mermerni krst atrakcija za turiste tokom cijele godine.

Në fshatin Delaj i cili numëron rreth dhjetë shtëpi, ndodhet një nga pikat më të bukura të shikimit të peizazhit mbi kanionin e lumit Cem. Dikur ishte i njohur për prodhim të mjaltit dhe për mjeshtër për latim të gurit. Veçohet posaçërisht kryqi nga mermeri i lartë 16 metra si dhe shtatorja e Jezu Krishtit. Është i banuar me shqiptar të konfesionit katolik. Meshët mbahen vetëm gjatë verës, kurse kryqi nga mermeri është atraksion turistik gjatë gjithë vitit.

In the village Deljaj numbering a dozen of houses there is one of the most beautiful belvederes above the Cijevna River Canyon. Once it was known for honey production and for its stone carving masters. A 16 meters high marble cross and a statue of Jesus Christ particularly stand out. The village is populated by Albanians of Catholic religion. The masses are held only in summer, whereas the marble cross is an attraction for tourists throughout the entire year.

Domaćinstvo „Konoba Stara pjesma“ nalazi se u selu Rudine na 1.030 m nadmorske visine. Vlasnik, dugogodišnji pomorac, Martin Cacović svaki metar kafane izgradio je i ukrasio sa ljubavlju. Cijelo domaćinstvo odiše posebnim detaljima koje je birao i donosio lično on iz raznih krajeva svijeta. Porodica Cacović bavi se poljoprivrednom proizvodnjom isključivo za potrebe porodice i gostiju koji dolaze.

Biznesi familjar „Konoba stara pjesma“ ndodhet në fshatin Rudinë në rreth 1.030 metra mbi nivelin e detit. Pronari, marinar shumëvjeçar, Martin Cacović, secilën metër të tavernës e ka punuar dhe dekoruar me dashuri. E tërë shtëpia emiton me detaje të veçanta të cilat i ka përzgjedh dhe sjellë nga skajet e ndryshme të botës. Familja Cacović merret me prodhimtari bujqësore vetëm për nevoja të familjes dhe mysafirëve të vet.

Household Konoba „Stara pjesma“ (The Old Song Tavern) is situated in the village Rudine at altitude of 1.030 m. The owner, a longtime seafarer, Martin Cacović, has built and decorated each meter of the tavern with love. The entire household airs with specific details he was personally choosing and bringing from various parts of the world. The Cacović family is engaged in farming, exclusively for the needs of their family and the guests who come.

Sami naziv mjesta Fundina koji potiče iz latinskog jezika i znači izvor, potkrepljuje podatak da na prostoru od oko dva kvadratna kilometra izbija čak 76 izvora. Među najpoznatijim su Rašovića točak i Ljuharski, gdje je nekada aktivno radilo više od 30 vodenica. Na nadmorskoj visini od 700 metara, susrijeću se mediteranska i planinska klima. Jedino je selo u Kučima u kojem oduvijek u miru i harmoniji žive pravoslavci, katolici i muslimani. Zabilježeno je kako vrste ptica koje se u drugim okolnostima ne slažu (soko, gavran i golub pećinar) u Fundini, zbog posebnih uslova, žive u skladu.

Vetë emri e vendit Fundna që rrjedh nga gjuha latine, e që ka domethënie e burimit, çka e vërteton fakti se në rrethina prej dy kilometra katrore burojnë 76 burime. Ndër më të rëndësishmet janë rrota e Rashoviqëve dhe e Luharit, ku dikur kanë qenë aktiv më shumë se 30 mullinj me ujë. Në lartësinë mbidetare prej 700 metrash, takohen klima mesdhetare dhe ajo malore. Është fshati i vetëm në Kuç në të cilin gjatë gjithë kohës në paqe dhe harmoni jetojnë ortodoksët, katolikët dhe myslimanët. Është shënuar edhe se zogjtë të cilët në rrethana tjera nuk shkojnë dakord (sokoli, sorra dhe pëllumbi i zi(egër)), në Fundna, për shkak të kushteve të veçanta jetojnë në harmoni.

The very name of the place Fundina originates from Latin language and means a spring. That is supported by the fact that in the area of around two square kilometers there emerge as many 76 springs. Among them the best known are Rašovića točak (wheel) and Ljuharski, where more than 30 mills once operated. At the altitude of 700 meters, there meet Mediterranean and mountainous climate. It is the only village in Kuči in which Orthodox, Catholic and Muslims have always lived in peace and harmony. It was recorded that bird species which in other circumstances don't get along (falcon, raven and rock dove) at Fundina, owing to the specific conditions, live in harmony.

Kratka šetnja Podgoricom • Shëtitje e shkurtër nëpër Podgoricë • A short Stroll through Podgorica

Spomenik Kralju Nikoli posvećen je posljednjem crnogorskom suverenu, vojskovođi, diplomati i pjesniku, kralju Nikoli Petroviću. Spomenik je otkriven 2005. godine, u parku na Bulevaru Svetog Petra Cetinjskog.

Spomenik Aleksandru Puškinu i Nataliji Gončarovoj se nalazi na uglu Njegoševe ulice, u blizini mosta Blaža Jovanovića. Pokazuje čuvenu rusku pjesnicu Puškina koji čita poeziju njegovoj supruzi Nataliji Gončarevoj. Kip, poklon iz Moskve, postavljen je 2002. godine kao znak prijateljstva između Rusije i Crne Gore i njihove saradnje u različitim oblastima.

Istorijat Crnogorskog narodnog pozorišta u Podgorici započinje pedesetih godina 20. vijeka, nakon odluke da se administrativni centar Narodne Republike Crne Gore preseli iz Cetinja u Podgoricu (Tadašnji Titograd).

Përmendorja e Mbretit Nikollë e kushtuar sovranit të fundit malazez, prijësit ushtarak, diplomatit dhe poetit, mbretit Nikolla Petroviq. Përmendorja është zbuluar në vitin 2005 në parkun në Bulevardin "Sveti Petar Cetinski".

Përmendorja e Aleksandar Pushkinit dhe Natalija Gončarova ndodhet në këndin në skajin e rrugës Njegosheva, në afërsi të urës së Blazho Jovanoviqit. Tregon poetin e njohur rus Pushkin duke i lexuar poezi bashkëshortes së tij Natalija Gončarova. Statuja dhuratë nga Moska, është vendosur në vitin 2002 si shenjë miqësie në mes Rusisë dhe Malit të Zi dhe bashkëpunimit të tyre në fusha të ndryshme.

Historia e teatrit kombëtar malazez në Podgoricë fillon në vitet e pesëdhjeta të shekullit 20, mbas vendimit që qendra administrative e Republikës popullore të Malit të Zi të zhvendoset nga Cetina në Podgoricë (Titograd të atëhershëm).

A monument to King Nikola is dedicated to the last Montenegrin Sovereign, commander, diplomat and poet, King Nikola Petrović. The monument was unveiled in 2005, in the park on the Boulevard of Sveti Petar Cetinjski (Saint Petar of Cetinje).

The monument to Aleksandar Puškin and Natalija Gončarova is located at the corner of Njegoševa ulica (street), in the vicinity of Blažo Jovanović Bridge. It shows a famous Russian poet Puškin who reads poetry to his spouse Natalija Gončarova. The sculpture, present from Moscow, was placed in 2002 as a token of friendship between Russia and Montenegro and their cooperation in various fields.

The history of Montenegrin National Theatre in Podgorica starts in the fifties of the 20th century, following the decision the administrative centre of the People's Republic of Montenegro to be moved from Cetinje to Podgorica (then Titograd).

Kratka šetnja Podgoricom • Shëtitje e shkurtër nëpër Podgoricë • A short Stroll through Podgorica

Ura Millenium është punuar mbi lumin më të madh në Mal të Zi – Moraçë, dhe lidh Qytetin e vjetër ku koncentrohen godinat e vjetra dhe Qytetin e ri. Ura është e gjatë 140 metra, kurse shtylla ngrihet 57 metra mbi sipërfaqe.

Përmendorja e Vlladimir Visockit është vendosur në breg të lumit Moraçë, në mes "Urës së Moskës" dhe "Millenium". Visocki ka qenë poet dhe këngëtar i njohur rus. Dashurinë e tij ndaj Malit të Zi e ka shprehur në këngën e vet "Për malazezët", duke thënë " Më vjen keq që në jetën time nuk kam dy rrënjë dhe që si atdhe të dytë të mund ta quaj edhe Malin e Zi".

Përmendorja e Josip Broz Titos, kryetarit të përjetshëm të Republikës socialiste federative të Jugosllavisë, ndodhet në Bulevardin "Sveti Petar Cetinski" në Podgoricë.

Most Milenijum je izgrađen preko najveće rijeke u Crnoj Gori - Morače i povezuje Stari grad, u kojem se koncentriše stare zgrade i Novi grad Podgorica. Most je dug 140 m, a stub se uzdiže 57 m iznad tla.

Spomenik Vladimiru Visockom postavljen je na obali rijeke Morače, između Moskovskog mosta i Milenijuma. Visocki je bio poznati ruski pjesnik i pjevač. Svoju ljubav prema Crnoj Gori izrazio je u svojoj pjesmi "Za Crnogorce", rekavši: "Žao mi je u ovom životu da nemam dva korijena i što kao moju drugu domovinu ne mogu nazvati Crnu Goru".

Spomenik Josipu Brozu Titu, doživotnom predsjedniku Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije Josipu Brozu Titu nalazi se na Bulevaru Svetog Petra Cetinjskog u Podgorici.

The Millennium bridge was built across the biggest river in Montenegro – the Morača River; it connects Stari grad (Old City), in which the old buildings are concentrated and the New City of Podgorica. The bridge is 140 m long, and the pillar rises 57 m above the ground.

The monument to Vladimir Visocki is placed on the Morača River bank, between the Moskovski most (bridge) and Millennium. Visocki was a well known Russian poet and singer. His love for Montenegro he expressed in his poem "For Montenegrins", saying: "I regret that in this life I do not have two roots and that I cannot call Montenegro my second homeland".

The monument to Josip Broz Tito, the lifelong president of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia is located at the Boulevard Svetog Petra Cetinjskog in Podgorica.

Kratka šetnja Podgoricom • Shëtitje e shkurtër nëpër Podgoricë • A short Stroll through Podgorica

Sahat-kula je sagrađena 1667. godine i dugo je bila vojno utvrđenje. Sagrađio ju je turski vezir Hadži-paša Osmanagić. Prema izvorima sat na kuli je naručen iz Italije. Visoka je 16 metara i drvenim podijumuma podijeljena na četiri nivoa, koji dnevnu svjetlost dobijaju kroz kamene otvore na zidu. Danas je važan istorijski simbol Podgorice i Crne Gore. Renovirana je u januaru 2012. godine, kada je stavljen novi digitalni mehanizam, uvezen iz Francuske, ali njegova spoljašnjost je ostala ista. Od tada, sat opet pokazuje tačno vrijeme.

Sastavci ili Skaline nalaze se na ušću Ribnice u Moraču i popularno su mjesto okupljanja Podgoričana raznih generacija. Pašin most jedan je od najstarijih i najljepših u Glavnom gradu. Na Sastavcima je betonska ploča koja svjedoči o postojanju radio-telegrafske stanice, podignute od strane Francuza tokom Prvog svjetskog rata.

Kulla e Sahatit është ndërtuar në vitin 1667, dhe për një kohë të gjatë ka qenë fortifikatë ushtarake. E ka ndërtuar veziri turk Haxhi – Pashë Osmanagiqi. Sipas burimeve ora për kullë është porositur nga Italia. Është e lartë 16 metra dhe është e ndarë me podiume druri në katër nivele, të cilat e fitojnë dritën përmes çeljeve të gurit në mure. Sot është simbol i rëndësishëm i Podgoricës dhe Malit të Zi. Është rinovuar në janar të vitit 2012 kur është vendosur mekanizmi i ri digjital i sjellë nga Franca, por ana e tij e jashtme ka mbetur e njëjtë. Që nga atëherë, ora përsëri tregon kohën e saktë.

Vendtakimi ose Skalinat ndodhen në grykëderdhjen e lumit Ribnicë në Moraçë dhe janë vend i njohur i tubimit të banorëve të Podgoricasve të gjeneratave të ndryshme. Ura e Pashës është një nga më të vjetrat dhe më të bukurat në Kryeqytet. Në vendtakim të lumenjve është një soletë betoni e cila dëshmon mbi ekzistimin e stacionit radio-telegrafik, të ngritur nga Francezët gjatë Luftës së parë botërore.

Sahat-kula (Clock Tower) was constructed in 1667 and for a long time it was a military fort. It was built by Turkish Vizier Hadži-Pasha Osmanagić. According to historical sources, the clock on the tower was ordered from Italy. It is 16 meters high and divided by wood podiums into four levels, which get the daylight through the openings on stone walls. Nowadays it is an important historical symbol of Podgorica and of Montenegro. It was renovated in January 2012, when a new digital mechanism, imported from France, was inserted in the clock the external appearance remaining unchanged. Since then, the clock shows the exact time again.

Sastavci or Skaline are situated at the confluence of the Ribnica and the Morača Rivers and it is a popular gathering place of Podgorica people of different generations. Pasha's Bridge is one of the oldest and most beautiful ones in the Capital City. At Sastavci there is a concrete slab which indicates the existence of a radio station, established by the French during the First World War.

Kratka šetnja Podgoricom • Shëtitje e shkurtër nëpër Podgoricë • A short Stroll through Podgorica

Stara varoš je dio grada, na lijevoj obali rijeke Ribnice, a naziv se ustalio poslije podizanja novog dijela grada (zvanog Mirkova varoš, a danas Nova varoš) osamdesetih godina XIX vijeka (na desnoj obali Ribnice). Stara varoš je bila jezgro stare Podgorice u periodu osmanlijske vlasti (1474– 1879) u urbanim i arhitektonskim formama grada, običajima, načinu života i orijentalnim karakteristikama. Kuća Čubranovića, čardak Krpuljevića, džamija iz doba Osmanlija, Nemanjića grad samo su neki od objekata koji svjedoče o prošlim vremenima i životu jednog naroda.

“Stara Varosh” (Qyteza e vjetër) është pjesë e qytetit në bregun e majtë të Ribnicës, dhe emrin e ka fituar mbas ngritjes së pjesës së re të qytetit (e quajtur Qyteza e Mirkos, kurse sot Qyteza e re (“Nova Varosh”) në vitet e tetëdhjeta të shekullit XIX (në bregun e djathtë të Ribnicës). Stara Varosh ka qenë bërthama e Podgoricës së vjetër në periudhën e qeverisjes osmane (1474-1879) në forma urbane dhe arkitektonike të qytetit, traditave, mënyrës së jetës dhe karakteristikave orientale. Shtëpia Čubranoviq, çardaku Krpulevq, xhamia nga koha e Osmanëve, Qyteti i Nemanjiqëve janë vetëm disa nga objektet të cilat dëshmojnë mbi kohërat e shkuara dhe jetën e një populli.

Stara varoš (Old City) is a part of the city, on the left bank of the Ribnica River, and this name stabilized after building of the new part of the city (called Mirkova varoš, nowadays Nova varoš) in the eighties of the the 19th century (on the right bank of the Ribnica). Stara varoš was a nucleus of old Podgorica in period of Ottoman rule (1474– 1879) with oriental characteristics in urban and architectural forms of the city, customs, and way of life. The Čubranovićs House, the Krpuljevićs blockhouse, mosque from Ottoman time, the Nemanjićs city are just some of objects witnessing on past times and life of one nation.

Kratka šetnja Podgoricom • Shëtitje e shkurtër nëpër Podgoricë • A short Stroll through Podgorica

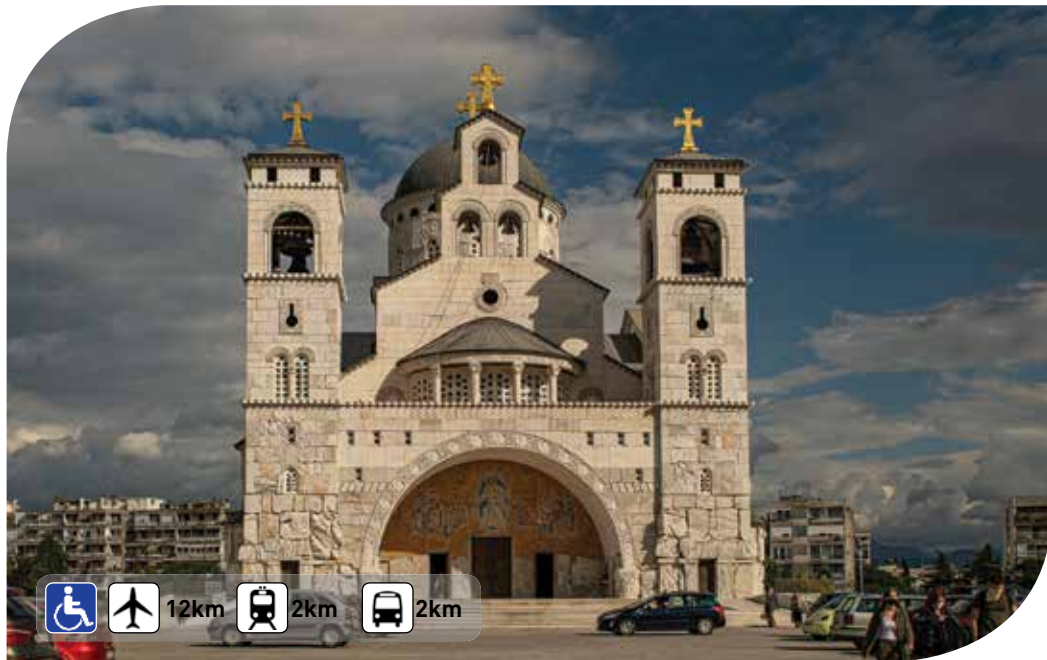
Saborni hram Hristovog Vaskrsenja svojom monumentalnošću, arhitekturom i umjetničkom vrijednošću, jedinstvena je, nova, sakralna građevina. Izgradnja hrama započela je 1993. godine i trajala je punih 20 godina. Hramom dominiraju dva pirga-kule visine po 26,7 metara, u čijim potkrovljima je smješteno 17 zvona. Najgabaritnije je teško 11 tona i najveće je zvono na Balkanu. U kripti Hrama nalazi se grob posljednjeg Mitropolita crnogorskog Amfilohija Radovića koji se upokojio 2020. godine.

Katedralja ortodokse „Ringallja e Krishtit” me monumentalitetin e vet, arkitekturën dhe vlerën artistike, është unike, e re, është ndërtesë sakrale. Ndërtimi i kishës ka filluar në vitin 1993 dhe ka zgjatur 20 vjet të plota. Në tempull dominojnë dy kulla të larta nga 26,7 metra në nënkulmet e të cilave janë të vendosura 17 kambana. Më e madhja ka peshën 11 ton dhe është kambana më e madhe në Ballkan. Në kriptën e tempullit ndodhet varri i kryepeshkopit të fundit malpez Amfillohije Radoviq i cili u nda nga jeta në vitin 2020.

Saborni hram Hristovog Vaskrsenja (The Cathedral of Resurrection of Christ) by its monumentality, architecture and artistic value, is a unique, new, sacral edifice. The construction of the cathedral started in 1993 and it lasted for 20 years. The cathedral is dominated by two twin towers each 26.7 meters high, in the attic of which there are 17 bells. The largest one weighs 11 tons and it is the largest bell in the Balkans. In the crypt of the Cathedral there is the tomb Montenegrin Metropolitan Amfilohije Radović, who rested in 2020.

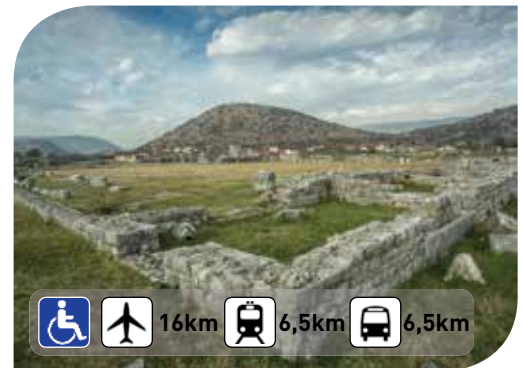
Kratka šetnja Podgoricom • Shëtitje e shkurtër nëpër Podgoricë • A short Stroll through Podgorica

Duklja je najstarija država nastala na području današnje Crne Gore, Srbije, Albanije i Bosne i Hercegovine. Pod dinastijom Vojislavljevića Duklja je postala kraljevina u 11. vijeku, ali je ubrzo potom pala u vešte građanske ratove koji su rezultirali dolaskom dinastije Nemanjića na vlast.

Naziv Duklja potiče od antičkog grada Duklje (lat. Doclea), sada gradine u blizini savremene Podgorice, te od ilirskog plemena Dukljana (lat. Docleates) koji su živjeli na potezu od Podgorice u Crnoj Gori.

Vinarija „Vučinić – Zenta” nalazi se u selu Rogami, u vinskom podregionu Podgorice, gdje se spajaju rijeke Zeta i Morača, i blizu 2000 godina starih ostataka nekadašnjeg grada Duklje, a sve to na samo dva kilometra od gradskog jezgra Podgorice. Poboļšani kvalitet i ukus njihovog vina potvrdili su brojni eksperti, a donijeli su im i niz zlatnih medalja na sajmovima koji su nedavno održani. Ime “Zenta” potiče od nekadašnjeg, starog naziva za Crnu Goru.

Dukla është shteti më i vjetër i krijuar në territor të Malit të Zi, Serbisë, Shqipërisë dhe Bosnje Hercegovinës së sotshme. Nën dinastinë e Vojislavljeviqëve Dukla është bërë mbretëri në shekullin e 11-të, por së shpejti ka rënë në luftëra të përhershme qytetare të cilat kanë rezultuar me ardhje në pushtet të dinastisë së Nemanjiqëve. Emri Dukla rrjedh nga qyteti i vjetër Dukle (lat. Dioclea), tashmë gërmadha në afërsi të Podgoricës bashkëkohore, dhe nga fisi ilir Duklanët (lat. Diocleates) të cilët kanë jetuar në vendlindje të Podgoricës në Mal të Zi.

Kantina e verës „Vuçiniq – Zenta” ndodhet në fshatin Rogami, në nënregionin e verës të Podgoricës ku bashkohen lumenjtë e Zetës dhe Moraçës, dhe mbetjet rreth 2000 vjet të vjetra të qytetit të dikurshëm të Duklës, dhe të gjitha këto në vetëm dy kilometra nga bërthama e qytetit Podgoricë. Kualiteti i përmirësuar dhe shijen e verës së tyre e kanë konfirmuar ekspertët të shumtë, e gjithashtu ju kanë sjellë një seri medaljesh në panairë të mbajtura kohëve të fundit. Emri „Zenta” rrjedh nga emri i lashtë i Malit të Zi.

Duklja is the oldest state that came into existence on the territory of modern states of Montenegro, Serbia, Albania and Bosnia and Herzegovina. Under the Vojislavljevićs Dynasty Duklja became a Kingdom in the 11th century, but shortly thereafter it descended into the eternal civil wars which resulted in rising of the Nemanjićs Dynasty to power.

The name Duklja derives from ancient City of Duklja (lat. Doclea), presently ruins in the vicinity of contemporary Podgorica, and from the Illyrian Tribe Dukljans (lat. Docleates) who were native to the area of Podgorica in Montenegro.

Winery „Vuçinić – Zenta” is situated in the village Rogami, in wine subregion of Podgorica, where the Zeta and the Morača Rivers pur into each other, and close to 2000 old relics of former city of Duklja, all this only two kilometers away from Podgorica city core. Advanced quality and taste of their wine has been certified by numerous experts, as well as by winning a series of gold medals from the recently held wine fairs. Name „Zenta” stems from one-time, old name of Montenegro.

Kratka šetnja Podgoricom • Shëtítje e shkurtër nëpër Podgoricë • A short Stroll through Podgorica

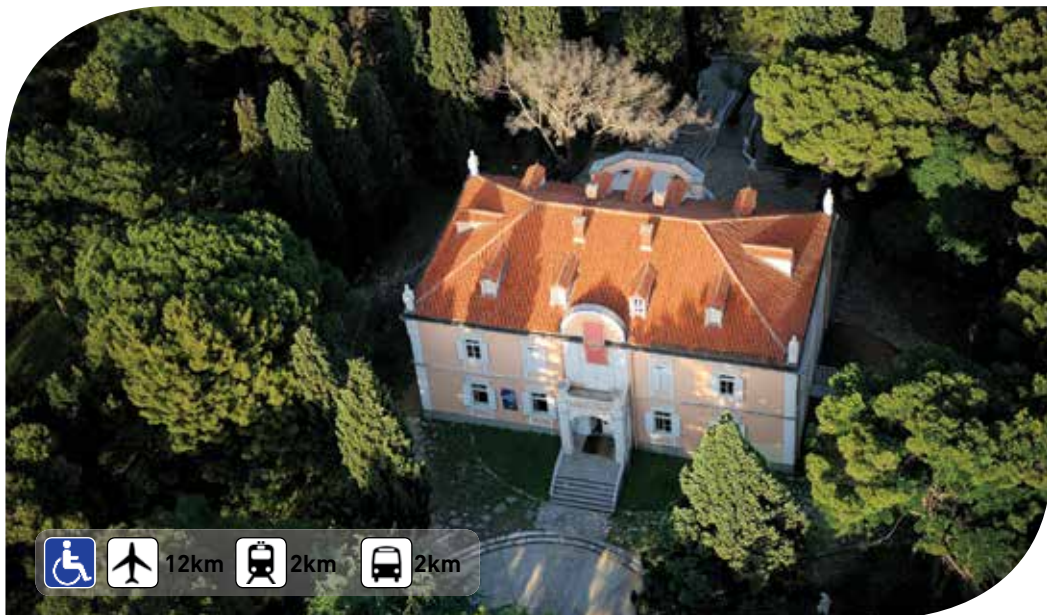
Rezidencija Nikole I Petrovića Njegoša sagrađena 1891. godine. Danas je značajna umjetnička galerija dvorac Petrovića iz perioda Kraljevine Crne Gore u parku Kruševac, najvećem parku u Podgorici. Dvor kralja Nikole, Perjanički dom, dvorska kapela i okolne zgrade su preuređeni u umjetničku galeriju 1984.

U okviru kompleksa nalazi se dvorac, dvorska crkva, perjanički dom, zgrada zvana trpezarija i 1997. godine izgrađen je otvoreni objekat tipa glorijet za muzičke manifestacije.

Rezidenca e Nikolla I Petroviq Njegosh është ndërtuar në vitin 1891. Sot është galeria këshqjellë e Petroviqëve nga periudha e Mbretërisë së Malit të Zi në parkun Kruševac, parkun më të madh në Podgoricë. Pallati i mbret Nikollës, “Perjanički dom” (shtëpia e gardistëve të mbretit), kapela e Pallatit mbretëror dhe ndërtesat përreth janë përshtatur në galeri artistike në vitin 1984.

Në kuadër të kompleksit ndodhet pallata, kisha e pallatës, shtëpia e gardistëve, ndërtesa e quajtur “Trepezaria” dhe në vitin 1997 është ndërtuar objekti i hapur i tipit gloriët (tempull i vogël) për manifestime muzikore.

The residence of Nikola I Petrović Njegoš was built in 1891. Presently an important art gallery, the Petrovićs Palace, from period of the Kingdom of Montenegro, is located in the Park Kruševac, the largest park in Podgorica. King Nikola Palace, Perjanički dom (body guard's place), palace chapel and the surrounding buildings were converted into an art gallery in 1984.

In scope of the complex there are the palace, palace church, Perjanički dom, building called “Dining room” and in 1997 an open facility of type of gloriëtte was constructed for music events.

Kratka šetnja Podgoricom • Shëtítje e shkurtër nëpër Podgoricë • A short Stroll through Podgorica

Na 17km od Podgorice nalazi se Farma magaraca koja je nastala prije pet godine, kada je Darko Saveljić počinjao realizaciju ovog projekta, primarno želio da sačuva magarca kao životinju kojoj je prijeto izumiranje. Ova životinja je dio crnogorske kulturne baštine, a bilo ih je na hiljade u ovom krševitom dijelu države. Na farmi postoji Trg magarice Marte, nazvan po prvom magarcu nastanjenom na farmi. Tu je i porodilište, zatim centar za recikliranje, čuveni Muzej magarca gdje je ulaznica kilogram šargarepa ili jabuka koje će se naravno, dati magarcima i cvjetnjak dobermana Svita.

Farma je besplatna za roditelje koji imaju autističnu djecu.

Në kilometrin e 17-të nga Podgorica ndodhet Ferma e gomarëve e cila është formuar para pesë vitesh kur Darko Saveliq ka filluar me realizim të këtij projekti, fillimisht duke dashur të ruaj gomarin si kafshë të cilës i kanosej zhdukja. Kjo kafshë është pjesë e trashëgimisë kulturore malazeze, dhe ishin me mijëra në këtë pjesë shkëmbore të shtetit. Në fermë ekziston edhe Sheshi i gomaricës Marta i quajtur sipas gomarit të parë që ka banuar në fermë. Aty ndodhet edhe teatri si dhe qendra për riciklim, Muzeu i njohur i gomarëve ku bileta kushton një kilogram karota apo molla të cilat natyrisht do tu jepen gomarëve dhe kopshti i luleve të doberman Svitit.

Ferma vizitohet pa pagesë për prindër me fëmijë autik.

At 17 km from Podgorica there is a Donkey Farm, established five years ago when Darko Saveljić was initiating the implementation of this project, he primarily wanted to preserve donkey, animal in danger of extinction. This animal is a part of Montenegro's cultural heritage, and there were thousands of them in this craggy part of the country. On the farm there is a Donkey Marta Square, named after the first donkey that settled the farm. Here, there also are delivery room, recycling centre, well known Museum of Donkey and a flower garden of Doberman Svit. The pass to the farm is a kilogramme of carrots or apples which, of course, will be given to donkeys.

Farm is free of charge for parents who have autistic children.

Kratka šetnja Podgoricom • Shëtitje e shkurtër nëpër Podgoricë • A short Stroll through Podgorica

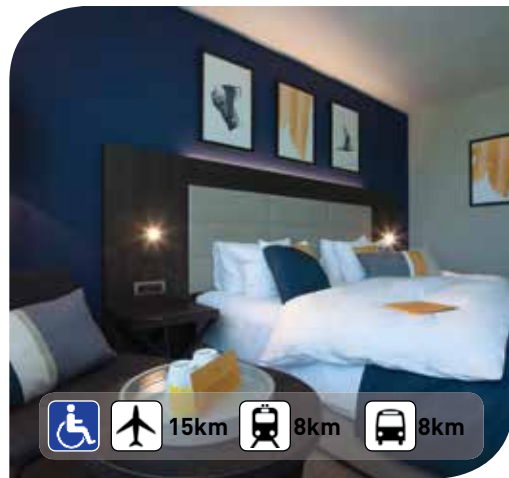
Hotel „voco Podgorica” se nalazi na obali rijeke Sitnice, nedaleko od centra grada i kombinuje komfor, luksuz i nesvakidašnju uslugu. Udobna atmosfera moderno opremljenih soba, tradicionalna crnogorska i internacionalna kuhinja, kao i ljubazno osoblje gostima su na raspolaganju za vrijeme boravka u hotelu! Hotel „voco Podgorica” sadrži 81 sobu sa odvojenim i francuskim ležajevima, dok je u sklopu hotela jedan apartmanom specijalno prilagođen za osobe sa invaliditetom.

Na 7km od Podgorice nalazi se sportski konjički klub „Budućnost” koji je osnovan 2013. godine. Po mišljenju mnogih spada u jednu od glavnih turističkih atrakcija ovog grada. Ono što ga čini još bogatijim je Hipo-rehabilitivna terapija koja se tamo sprovodi.

Hoteli „voco Podgorica” ndodhet në breg të lumit Sitnica, jo larg nga qendra e qytetit dhe kombinon komforin, luksin dhe shërbim të rrallë. Atmosfera e këndshme e dhomave të arduara në stil modern, kuzhina tradicionale malazeze dhe ajo ndërkombëtare, si dhe personeli i sjellshëm, mysafirët i kanë në dispozicion gjatë kohës së qëndrimit në hotel. Hoteli „voco Podgorica” ka 81 dhoma me shtretër francez të ndarë, kurse në kuadër të hotelit ndodhet një apartament i përshtatur posaçërisht për persona me invaliditet.

Në kilometrin e 7-të nga Podgorica ndodhet klubi sportiv i kuajve „Budućnost” i cili është themeluar në vitin 2013. Sipas mendimit të shumicës, bën pjesë në një nga atraksionet kryesore të qytetit. Ajo që e bën edhe më të pasur është terapia Hipo-rehabilituese e cila zbatohet atje.

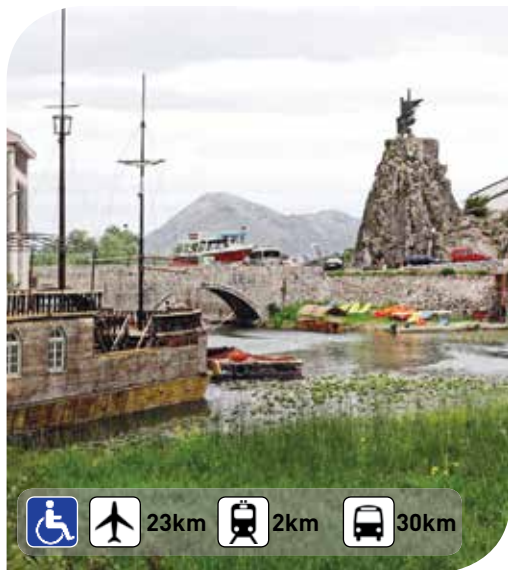
The „voco Podgorica” Hotel, located at the bank of the Sitnica River, not far from the city centre, combines comfort, luxury and an extraordinary service. A comfortable atmosphere of modern equipped rooms, traditional Montenegrin and international cuisine, as well as kind personnel, are available to the guests in course of their stay in the Hotel! The „voco Podgorica” Hotel consists of 81 rooms with single and double beds, whereas one apartment in the hotel is specially adapted for disabled persons.

At 7km from Podgorica there is a Sports Equestrian Club „Budućnost” which was established in 2013. In the opinion of many it belongs to one of major tourist attractions of this city. The Hypo-rehabilitation therapy conducted there is what makes it richer.

Na ušću rijeka Orahovštice i Virštice, u srcu Crmnice, na desetak kilometara od mora, a na samom Skadarskom jezeru nalazi se pitoma varoš na tri mosta-Virpazar. U urbanom jezgru Virpazara nalazi se i nekoliko restorana sa tradicionalnom kuhinjom gdje se mogu isprobati najrazličitiji specijaliteti od ribe iz Skadarskog jezera kao i degustirati najpoznatija vina Crne Gore.

Na uzvišenju nad Virpazorom nalaze se ostaci utvrđenog Besaca, a u blizini je selo Mijeje, gdje je pronađena praistorijska nekropola sa tombama obloženim velikim kamenim pločama. Upravo od ove tačke počinje čudesni ambijent crnogorske Svete gore, a iz Virpazara možete započeti i obilazak posljednjeg staništa pelikana i najvećeg ptičjeg rezervata u Evropi.

Në grykëderdhe të lumenjve Orahovshhtice dhe Virshhtice në zemër të Crmnicës, në rreth dhjetë kilometra nga deti, mu në Liqenin e Shkodrës ndodhet një qytezë me tre ura – Virpazari. Në bërthamën urbane të Virpazarit ndodhen disa restorante me kuzhinë tradicionale ku mund të provohen specialitete ndër më të ndryshmet të peshkut nga Liqeni i Shkodrës si dhe të shijohen verërat më të njohura të Malit të Zi.

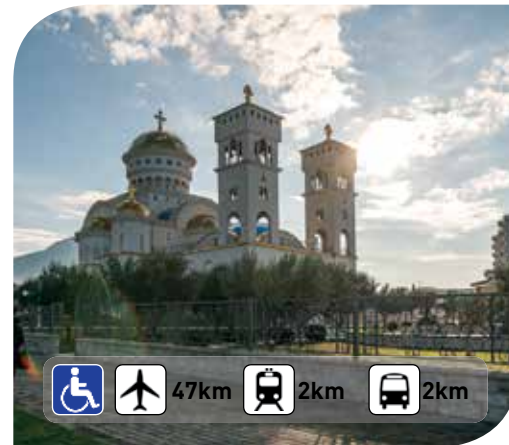
Në malin mbi Virpazar ndodhen rrënojat e fortifikatës së Besacit, kurse në afërsi ndodhet fshati Mijeje, ku është gjetur nekropola parahistorike me tomba të mveshura me pllaka të mëdha guri. Pikërisht nga kjo pikë fillon ambienti i mahnitshëm i „Sveta gora” (malit të shenjtë) malazez, kurse nga Virpazari mund të fillohet të vizituarit e habitatit të fundit të pelikanëve dhe rezervatit më të madh të zogjve në Evropë.

At the confluence of the rivers Orahovštica and Virštica, in the hearth of Crmnica, a dozen kilometers away from the sea, at the Skadar Lake itself there is a tame town on three bridges -Virpazar. In the urban core of Virpazar there also are several restaurants with traditional cuisine where one can taste a wide variety of Skadar Lake fish specialties and the best known wines of Montenegro.

On elevated ground above Virpazar there are the relics of fortification Besac, and in the vicinity is the village Mijeje, where a prehistoric necropolis with tombs lined with large stone slabs was found. Right from this point there starts a miraculous ambiance of Montenegrin Holy Mountain. From Virpazar you may also start the visit to the habitat of Dalmatian Pelican and the largest bird reserve in Europe.

Katedralja ortodokse e Shën Jovan Vlladimirit në Tivar është katedralja më e madhe ortodokse në Mal të Zi. Kërkesën e parë tek organi shtetëror për përcaktim të lokacionit për ndërtim të katedrales në Tivar e ka parashtruar prifti Bogiq Femiq jo shumë kohë mbas tërmetit të vitit 1979. Katedralja ortodokse është përfunduar dhe shuguruar me 25 shtator të vitit 2016 në njëmijë vjetorin e vdekjes martire të Shën Jovan Vlladimirit.

Katedralja është e pikturuar me teknikë të afreskave tradicionale. Gëlqerja që përdoret për suvatim në të cilin vihet ngjyra derisa nuk është ende e tharë, në gjendje të freskët, duhet të jetë më së paku katër vjet e vjetër, e sa më e vjetër të jetë aq më mirë. Në katedrale ndodhen 11 kambana nga të cilat më e madhja është 800 kilogram e rëndë. Kambanat janë të vendosura në dy pirgje, janë të kushtuara Shenjtërve Carit Konstantin dhe Cares Jellena, dhe Shenjtërve Kirilit dhe Metodit.

The temple of Sveti Jovan Vladimir (Saint John Vladimir) in Bar is the largest cathedral in Montenegro. The first request for determination of location for the temple in Bar was filed with state authority by priest Bogić Femić shortly after the earthquake in 1979. The temple was completed and consecrated on 25th September 2016, on millennium anniversary of martyrdom of Sveti Jovan Vladimir.

The temple was depicted in traditional fresco technique. Lime used for mortar on which the colour is applied while it is still undried, in fresh condition, should be at least four years old, the older the better. There are 11 bells on the temple, the largest one is 800 kilogrammes heavy. The bells are situated in two towers, dedicated to Holy Emperor Constantine and Empress Jelena, and to Saints Cyril and Methodius.

Hram Svetog Jovana Vladimira u Baru je najveći saborni hram u Crnoj Gori. Prvi zahtjev za određivanje lokacije za izgradnju hrama u Baru podnio je državnom organu sveštenik Bogić Femić nedugo nakon zemljotresa 1979. godine. Hram je završen i osveštan 25. septembra 2016. godine, na hiljaditu godišnjicu od mučeničke smrti Svetog Jovana Vladimira.

Hram je oslikan u tradicionalnoj fresko tehnici. Kreč koji se koristi za malter na koji se nanosi boja dok je nesasušen, u friškom stanju, treba da bude star najmanje četiri godine, a što je stariji to je bolji. Na hramu se nalazi 11 zvona, od kojih je najveće teško 800 kilograma. Zvona su smještena u dva pirga, posvećena Svetim caru Konstatinu i carici Jeleni, i Svetim Kirilu i Metodiju.

Smještena na samom ulazu u Jadran Luka Bar posjeduje značajne komparativne prednosti u odnosu na luke Sjevernog Jadrana, skraćujući transit-time i stvarajući uštede u troškovima pomorskog transporta. Integrisana sa željezničkom prugom Beograd-Bar i drumskom mrežom saobraćajnica, Luka predstavlja značajnu kariku u lancu intermodalnog transporta.

E vendosur mu në hyrje të Adriatikut, Porti i Tivarit posedon përparësi të konsiderueshme krahasuese në krahasim me portet e Adriatikut verior, duke shkurtuar transit-time dhe duke bërë kursime në shpenzime të transportit detar. E integruar me hekurudhën Beograd – Tivar dhe me rrjetën rrugore të rrugëve, Porti paraqet një hallkë të rëndësishme në zinxhirin e transportit intermodal.

Situated at the very entrance into the Adriatic, the Port of Bar has significant comparative advantages to the ports of North Adriatic, providing for shortening of transit-time and cutting the costs of maritime transportation. Integrated with the railroad Belgrade-Bar and road network, the Port is an important link in the chain of intermodal transportation.

 47km
  2km
  2km

Dvorac kralja Nikole nalazi se neposredno u blizini morskog obala, na Topolici. Dao ga je sagraditi za svoje potrebe knez Petar Karadordjević (kasnije srpski kralj), zet knjaza Nikole, koji je od ženidbe sa Zorkom živio u Crnoj Gori, da bi ga crnogorski vladar posljiye otkupio od njega. Izgrađen je 1885. godine, na samoj morskog obali. U sklopu dvorca nalazi se i park sa velikim brojem mediteranskog rastinja (između ostalog i plutino drvo).

Pallati i Mbretit Nikolla ndodhet në afërsi të bregut detar, në Topollicë. E ka ndërtuar për nevoja të veta princi Petar Karagjorgjeviq (më vonë mbret serb), dhëndri i princit Nikolla i cili që nga martesja me Zorkën, ka jetuar në Mal të Zi, e që prijësi malazet më vonë e ka blerë nga ai. Është punuar në vitin 1885, mu në breg të detit. Në kuadër të pallatit ndollët edhe parku me një numër të madh të bimëve mesdhetare (në mes tjerash edhe të drurit të tapës).

The Palace of King Nikola is located close by the sea shore, at Topolica. Prince Petar Karadordjević (later Serbian King), son in law of Prince Nikola, who lived in Montenegro after his joining into matrimony with Zorka, had it built for his own needs; afterwards Montenegrin sovereign bought it from him. The palace was constructed in 1885, on the seashore itself. As a part of the palace there is a park with a number of Mediterranean plants (among other also cork oak).

U Starom Baru, u naselju Gornja Čeluga, na tri kilometra od centra grada, smješten je monumentalni Islamski kulturni centar Bar sa džamijom Selimijom, koji je najveća građevina ove vrste u Crnoj Gori i jedna od najvećih na Balkanu. Izgradnja centra i džamije počela je 2002., a završena 2014. godine.

Islamski kulturni centar i džamija mogu primiti do 2.000 vjernika i posjetilaca, a njihova namjena i funkcija prevazilaze karakter molitvenog objekta. Džamija nosi ime Selimija u spomen na prvu izgrađenu džamiju u Starom gradu, od koje danas postoje sačuvani samo temelji.

Në Tivar të vjetër, në lagjen Gornja Čelluga, në tre kilometra nga qendra e qytetit është e vendosur Qendra monumentale kulturore islamike në Tivar me xhaminë Selimia e cila është ndërtesa më e madhe e këtij lloji në Mal të Zi dhe një nga më të mëdhatë në Ballkan. Ndërtimi i qendrës dhe xhamisë ka filluar në vitin 2002 dhe ka përfunduar në vitin 2014.

Qendra kulturore islamike dhe xhamia mund të pranojnë 2.000 besimtar dhe vizitor, dhe destinimi dhe funksioni i tyre tejkalon karakterin e objektit për lutje. Xhamia mban emrin Selimia në kujtim të xhamisë së parë të ndërtuar në Qytet të vjetër, nga e cila sot janë të ruajtura vetëm themelet.

In Stari Bar (Old Bar), in the settlement Gornja Čeluga, three kilometers away from the city centre, there is a monumental Islamic Cultural Centre Bar with Mosque Selimija, which is the largest structure of this kind in Montenegro, and one of the largest in the Balkans. Construction of the Centre and Mosque started in 2002 and it was completed in 2014.

Islamic Cultural Centre and Mosque can accommodate up to 2,000 believers and visitors, and their purpose and function exceed the character of religious facility. The Mosque was named Selimija in memory of the first mosque built in Stari grad (Old City), of which only the foundations were preserved and exist nowadays.

 49km
  3,5km
  3,5km

Na istočnom kraju Bara pejzažom dominira prelijepa konkatedrala Svetog Petra Apostola. Katedrala ima dva zvonika - sjeverni i južni i na njima dva puta po tri zvona. Visina zvonika sa krstom iznosi 36 metara. Crkva je obložena domaćim kamenom sivcom, uz crvenu terakotu bordura na zvonnicima i dijelu fasade. Obogaćena je vitražima na staklima, uz mermerne podove čitavom površinom.

Në pjesën lindore të Tivarit peizazhin e dominon Konkatedralja e Shën Pjetrit Apostull. Katedralja ka dy kambanarë – verior dhe jugor, dhe në to dy herë nga tre kambana. Lartësia e kambanares me kryq është 36 metra. Kisha është e veshur me gurin vendas gri, së bashku me terakotë të kuqe të bordurave në kambanarë dhe në pjesë të fasadës. Është e pasuruar me vitrazhe në xhama dhe me dysHEME nga mermeri në tërë sipërfaqe.

On the eastern end of Bar the landscape is dominated by a gorgeous Concathedral of Sveti Petar Apostol (Saint Peter the Apostle). The Cathedral has two bell towers – northern and southern ones, each holding two times three bells. Height of the bell tower with the cross is 36 meters. The Church is lined by domestic grey stone, with red terracotta border on bell towers and a part of the facade. It is enriched by stained-glass windows, and marble covering the entire floors surface.

Spomenik prirode Stara maslina nalazi se u barskom naselju Mirovica, nedaleko od Starog grada, i predstavlja zaštitni znak grada Bara. Osim Stare masline, koja je stara preko 2000 godina, u istom dvorištu je još sedam stabala maslina koje su stare između 500 i 700 godina. Stara maslina je stablo evropske masline za koje se vjeruje da je najstarije stablo svoje vrste u Evropi i jedno od najstarijih u svijetu.

Monumenti i natyrës Ulliri i vjetër ndodhet në lagjen e Tivarit Mirovica, jo larg nga Qyteti i vjetër, dhe paraqet shenjë dalluese të qytetit të Tivarit. Përpos Ullirit të vjetër i cili është më shumë se 2000 vjet i vjetër, në të njëjtin oborr ndodhen edhe shtatë rrënjë ulliri të cilat janë të vjetra në mes 500 dhe 700 vjet. Ulliri i vjetër është pemë e ullirit Evropian për të cilin besohet se është pema më e vjetër e llojit të vet në Evropë dhe një nga më të vjetrat në botë.

A monument of nature Stara maslina (Old Olive) is located in Bar's settlement Mirovica, not far from Stari grad (Old City), and stands for a sign of identity of the City of Bar. Beside the Old Olive, which is over 2000 years old, in the same yard there are seven other 500 to 700 years old olive trees. Old Olive is a tree of European olive which is believed to be the oldest one of its kind in Europe and one of the oldest in the world.

Emri „Tivari i vjetër” për lokacionin fillestar të Tivarit është në përdorim që nga viti 1908, kur me vendim të Këshillit ministror të Principatës së Malit të Zi lagja Pristan (e ndërtuar ngjitur me malin Vollujica) ka fituar emrin Tivari i ri.

Si lagje mesjetare të fortë dhe të fortifikuara e ka ndërtuar cari bizantin Justiniani, në shekullin 6. Nga monumentet në Tivar të vjetër shumë prej tyre janë ruajtur vetëm në gjurmë.

Name „Stari Bar” (Old Bar) for original location of the City of Bar has been in use since 1908, when, by the decision of the Council of Ministers of the Principality of Montenegro, the settlement Pristan (built up the hill Volujica) was given the name Novi Bar (New Bar).

As a solid and walled settlement it was built by Byzantine Emperor Justinian in the 6th century. Many of the monuments in Stari Bar (Old Bar) have been preserved in traces only.

Naziv „Stari Bar” za prvobitnu lokaciju grada Bara je u upotrebi od 1908. godine, kada je odlukom Ministarskog savjeta Knjaževine Crne Gore naselje Pristan (podignuto uz brdo Volujica) dobilo ime Novi Bar.

Kao čvrsto i obzidano srednjovjekovno naselje sagradio ga je bizantski car Justinijan u 6. vijeku. Od spomenika u Starom Baru mnogi su sačuvani samo u tragovima.

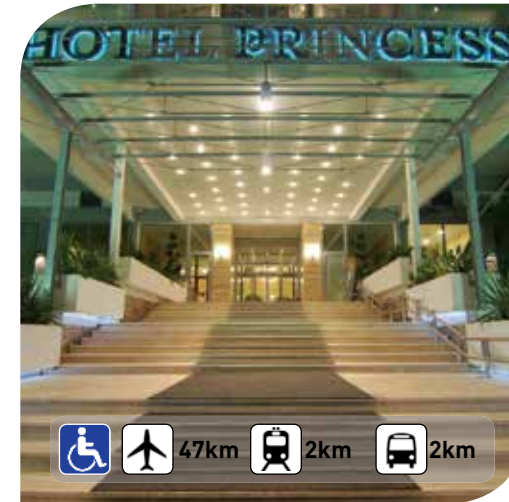
Hotel Princess nalazi se u najatraktivnijem dijelu Bara. Od morske obale dijeli ga šetalište. U neposrednom okruženju nalaze se muzejski kompleks i sportski tereni. Raspolaze sa 135 soba različitih veličina. Neke smještajne jedinice su adaptirane za osobe sa posebnim potrebama.

Hoteli Princess ndodhet në pjesën më atraktive të Tivarit. Nga bregu i detit e ndan shëtitorja. Në afërsi përreth ndodhen kompleksi i muzeut dhe terrenet sportive. Disponon me 135 dhoma me madhësi të ndryshme. Disa njësi akomodimi janë të adaptuara për persona me nevoja të veçanta.

The Princess Hotel is located in the most attractive part of Bar. It is divided from the seashore by a promenade. In its immediate surrounding there are museum complex and sports terrains. It disposes of 135 rooms of various size. Some accommodation units have been adapted for persons with special needs.

Stari grad je jezgro kulturno-istorijske baštine Ulcinja. Na gornjem platou tvrđave, odmah do sjeverne kapije nalazi se muzejski kompleks grad. Na tom prostoru su i najzanimljiviji spomenici ulcinjske istorije.

U blizini se nalazi i Etnološki muzej sa izrazito o bogatom zbirkom eksponata. Mnogim uličicama se dolazi do donjeg platoa tvrđave.

Na mjestu gdje se danas nalazi Palata Venecija postojali su ostaci građevine, za koju se pretpostavlja da je bila sjedište upravitelja grada za vrijeme mletačke vladavine. Zbog svoje ljepote i funkcionalnosti i kasniji vladari su Palatu koristili kao dvor.

Qyteti i vjetër është bërthamë e trashëgimisë kulturo – historike të Ulqinit. Në pjesën portiere të platesë së kështjellës, ngjitur me veriore ndodhet kompleksi muzeor i qytetit. Në atë hapësirë ndodhen edhe monumentet më interesante të historisë së Ulqinit.

Në afërsi ndodhet Muzeu etnologjik me përmbledhje shumë të pasur të eksponateve. Nëpër rrugica të shumta arrihet deri tek plateja e poshtme e kalasë.

Në vendin ku sot ndodhet Pallata Venecia ekzistonin mbetjet e ndërtesave për të cilat supozohet se kanë qenë seli e udhëheqësve të qytetit gjatë periudhës së sundimit të Venedikut. Për shkak të bukurisë dhe funksionalitetit edhe sunduesit e mëvonshëm Pallatën e kanë përdorur si Kështjellë.

Stari grad (Old City) is a nucleus of cultural and historical heritage of Ulcinj. On the upper plateau of the Citadel, right by the northern gate, there is a museum complex of the city. On that expanse there are the most interesting monuments of Ulcinj's history.

Nearby, there is also the Ethnological Museum with an outstanding collection of exhibits. Through many alleys one can come to lower plateau of the Citadel.

At the place where nowadays there is Palata Venecija (Palace Venice) there existed the remains of structure, assumed to have been the headquarters of the city during the Venetian rule. For its beauty and functionality later rulers used the Palace as a castle.

Ulcinjnska solana pripada grupi najvećih solana na Mediteranu. Nalazi se na krajnjem jugu Crne Gore i zauzima oko 14.5 km² slanih bazena. Godine 2019. proglašena je močvarom od međunarodnog značaja i uvrštena na Ramsar svjetsku listu močvarnih područja. Nekada je na prostoru današnje solane nalazila močvara Zogajsko blato. Godine 2001. počinju intenzivna ornitološka istraživanja ovog prostora. Jedan od velikih problema u pogledu hidrološkog režima predstavlja i konstantna erozija nasipa, što je dovelo do drastičnog pada brojnosti ptičjih vrsta koje se gnijezde na Solani, kao i na smanjenje broja jedinki koje koriste ovo područje kao hranilište i odmorište tokom proljetne i jesenje migracije i tokom zimovanja.

Kriporja e Ulqinit i përket grupit të kriporeve më të mëdha në Mesdhe. Ndodhet në jugun e skajshëm të Malit të Zi dhe mbulon rreth 14.5 km² të pishinave të kripura. Në vitin 2019 është shpallur për kënetë të rëndësisë ndërkombëtare dhe është futur në Listën botërore Ramsar të regjioneve moçalore. Dikur në hapësira të kripores së sotme ndodhej kënetë balta e Zogajve. Në vitin 2001 fillojnë hulumtime intensive ornitologjike të këtyre hapësirave. Një ndër problemet e mëdha në pikëpamje të regjimit hidrologjik paraqet edhe erozioni konstant i argjinaturave, çka ka sjellë deri tek rënia drastike e numrit të llojeve të zogjve të cilët ngrehin fole në Kripore, si dhe zvogëlim të numrit të individëve të cilët shfrytëzojnë këtë regjion si vend për ushqyerje dhe pushim gjatë migrimeve pranverore dhe vjeshtore dhe gjatë dimërimit.

Ulcinjnska Solana (Ulcinj Saline) belongs to the group of the largest salines on Mediterranean. It is situated on the far south of Montenegro and it covers around 14.5 km² of salt pans. In 2019 it was proclaimed a wetland of international importance and registered in Ramsar's world list of wetlands. At the expanse of present day Saline there was a marshland Zogajsko blato (Zogaj's Lake). Intensive ornithological investigations of this area started in 2001. One of serious challenges regarding the hydrological regime has been a constant erosion of the embankment, what has led to a drastic decline in number of bird species breeding on Saline, as well as decrease in number of specimens which use this area as a place for feeding and rest during spring and autumn migration and during their wintering.

Naselje u prijestonici Cetinje, zvano Njeguši, nalazi se na padinama planine Lovćen, u Njeguškom polju i u sastavu istoimenog nacionalnog parka. Poznati su kao rodno mjesto dinastije Petrovića. Selo Njeguši danas se pretvorilo u turistički gradić, u kojem živi samo 20 osoba.

Selo i okolina su poznati po njeguškom siru i njeguškom pršutu.

Brojnost crkvenih objekata je jedna od posebnosti Njeguša. Kompleks srodničkih kuća od klesanog kamena grupisane su uz glavni put što od Kotora vodi prema Cetinju i nazad. Tu su Njegoševa rodna kuća, kuća – kula Petrovića, kuća Rada Petrovića i Toma Petrovića. Kuća u kojoj se rodio Njegoš pripada tipu tradicionalne narodne arhitekture kamenog dijela Crne Gore, jednostavne bez ukrasnih elemenata.

Settlement in Old Royal Town of Cetinje, called Njeguši, is located in Njeguško polje (field) on the slopes of Mountain Lovćen, and it is a part of the national park of the same name. It is famous as a birth place of the Petrovićs Dynasty. Nowadays this village has turned into a small tourist town, where there live 20 persons only.

The village and its surrounding are known for Njeguši cheese and Njeguši smoked ham.

The numerosity of church objects is one of the unique traits of Njeguši. Complex of hewn stone houses of the extended family are grouped along the main road, leading from Kotor to Cetinje. Here, there are the birth house of Njegoš, house – kula (fortification and residential place) of the Petrovićs, house of Rade Petrović and Tomo Petrović. The house in which Njegoš was born belongs to traditional folk architecture typical of the stony part of Montenegro – simple, without decorative elements.

Put Cetinje – Njeguši – Kotor: Josip Slade je došao u Crnu Goru 1877. godine, a već naredne 1878. projektovao je i izgradio put od austrijske granice iznad Kotora do Cetinja preko Njeguša. Druga dionica do Kotora sa poznatih 25 serpentina završena je 1884. godine. U novije vrijeme put je asfaltiran, pojedina mjesta proširena, ali u osnovi ostao je skoro identičan prvij izgrađenoj varijanti.

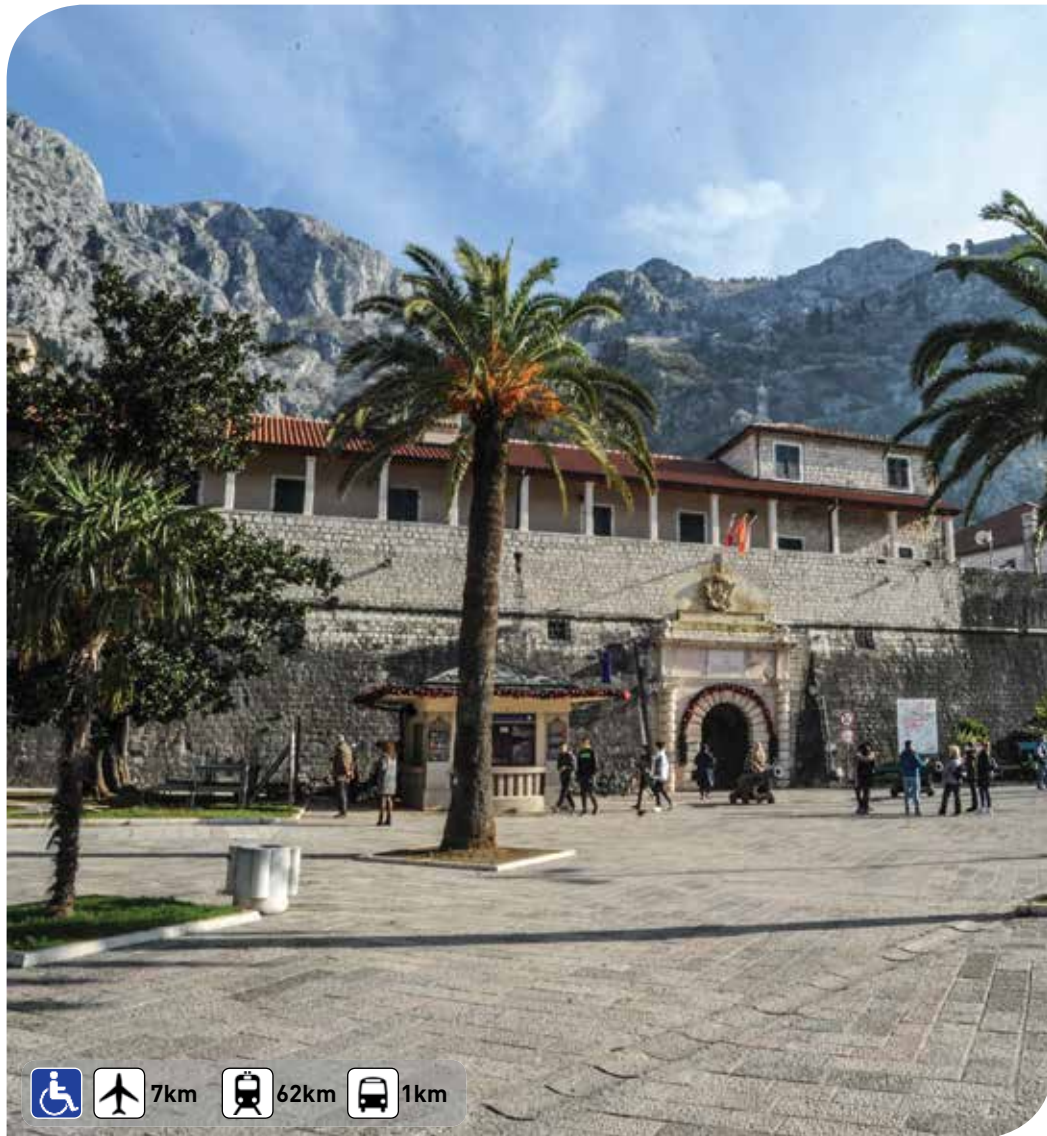
Rruga Cetinë – Njegush – Kotorr: Josip Slade ka ardhur në Mal të Zi në vitin 1877, dhe që në vitin e ardhshëm, 1878 ka projektuar dhe ndërtuar rrugën nga kufiri austriak mbi Kotorr deri tek Cetina përmes Njegushit. Seksioni tjetër rrugor deri në Kotorr me 25 leqet e njohura është përfunduar në vitin 1884. Në kohëra më të reja, rruga është asfaltuar, disa pjesë janë zgjeruar, por në thelb ka mbetur pothuajse identike me variantin e parë të ndërtuar.

Road Cetinje – Njeguši – Kotor: Josip Slade came to Montenegro in 1877, and already in the following year, 1878 he designed and constructed the road from Austrian border above Kotor to Cetinje via Njeguši. The second section to Kotor with 25 well known serpentine was completed in 1884. In more recent times the road has been asphalted, at certain locations widened, but in essence it remained almost identical to the first constructed variant.

 7km
  62km
  1km

Stari grad Kotor je urbana cjelina u okviru bedema. Stara mediteranska kotorska luka, okružena impresivnim gradskim zidinama, je vrlo dobro sačuvana i pod zaštitom je UNESCO-a, kao svjetska kulturna baština. Između 1420-1797 Kotor je sa okolinom pripadao Veneciji pa je venecijanski uticaj ostavio trag na gradskoj arhitekturi. Litice Orjena i Lovćena koje natkriljuju grad predstavljaju jedan od najveličanstvenijih predjela na Mediteranu.

Qyteti i vjetër Kotorr është qendër urbane në brendësi të mureve të qytetit. Porti i vjetër mesdhetar i Kotorrit i rrethuar me muret imponante të qytetit, është i ruajtur shumë mirë dhe është nën mbrojtje të UNESCO-s si trashëgimi kulturore botërore. Në mes të viteve 1420 – 1797 Kotorri me rrethina i përkiste Venedikut ashtu që ndikimi Venecian ka lënë gjurmë në arkitekturë të qytetit. Shpatet e Orjenit dhe Llovqenit të cilat i bëjnë hije qytetit, paraqesin një ndër viset më madhështore të Mesdheut.

Stari grad Kotor (Old City of Kotor) is an urban entity within the ramparts. Old Mediterranean Port of Kotor, surrounded by the impressive city walls, has been very well preserved and it is under the protection of UNESCO, as world cultural heritage. In period between 1420 and 1797 Kotor with its surrounding was in scope of Venice the influence of which left its traces in city architecture. The cliffs of Orjen and Lovćen Mountains which transcend the city represent one of the most magnificent regions in the Mediterranean.

Stari grad Kotor bogat je kulturno istoriskim spomenicima od kojih ćemo istaknuti par:

Katedrala Sv.Tripuna je najznačajniji spomenik srednjovjekovnog Kotora. Podignuta je na starijem kulturnom mjestu, na kome je 809. godine bila izgrađena omanja preromanička crkva posvećena istom svetitelju. Njen ktitor je bio kotorski građanin Andrea Saracenis, što potvrđuje i sarkofag s pomenom njegovog imena pronađen do današnje crkve. U osnovi je trobrodna bazilika čiji centralni brod je duplo širi od dva bočna, između kojih su naizmjenično postavljeni snažni stupci i stubovi s korintskim kapitelima, od kojih su neki, antičkog porijekla.

Qyteti i vjetër i Kotorrit është i pasur me monumente kulturo – historike prej të cilave do ti cekim disa:

Katedralja “Sv. Tripun” (Shën Trifuni) është monumenti më i rëndësishëm i Kotorrit mesjetar. Është ngritur mbi një vend të vjetër kulti ku në vitin 809 ishte e ndërtuar një kishë para romake e vogël e kushtuar të njëjtit shenjt. Themeluesi i tij ka qenë qytetari i Kotorrit Andrea Saracenis, gjë të cilën e konfirmon sarkofagu me përkushtim të emrit të tij të gjetur pranë kishës së sotme. Baza e bazilikës është me tre abside dhe absidi qendror është dy herë më i gjerë se dy anësorët, në mes të cilëve janë të vendosura kolona dhe shtylla të fuqishme me kapitela Korinti, nga të cilat disa kanë prejardhje antike.

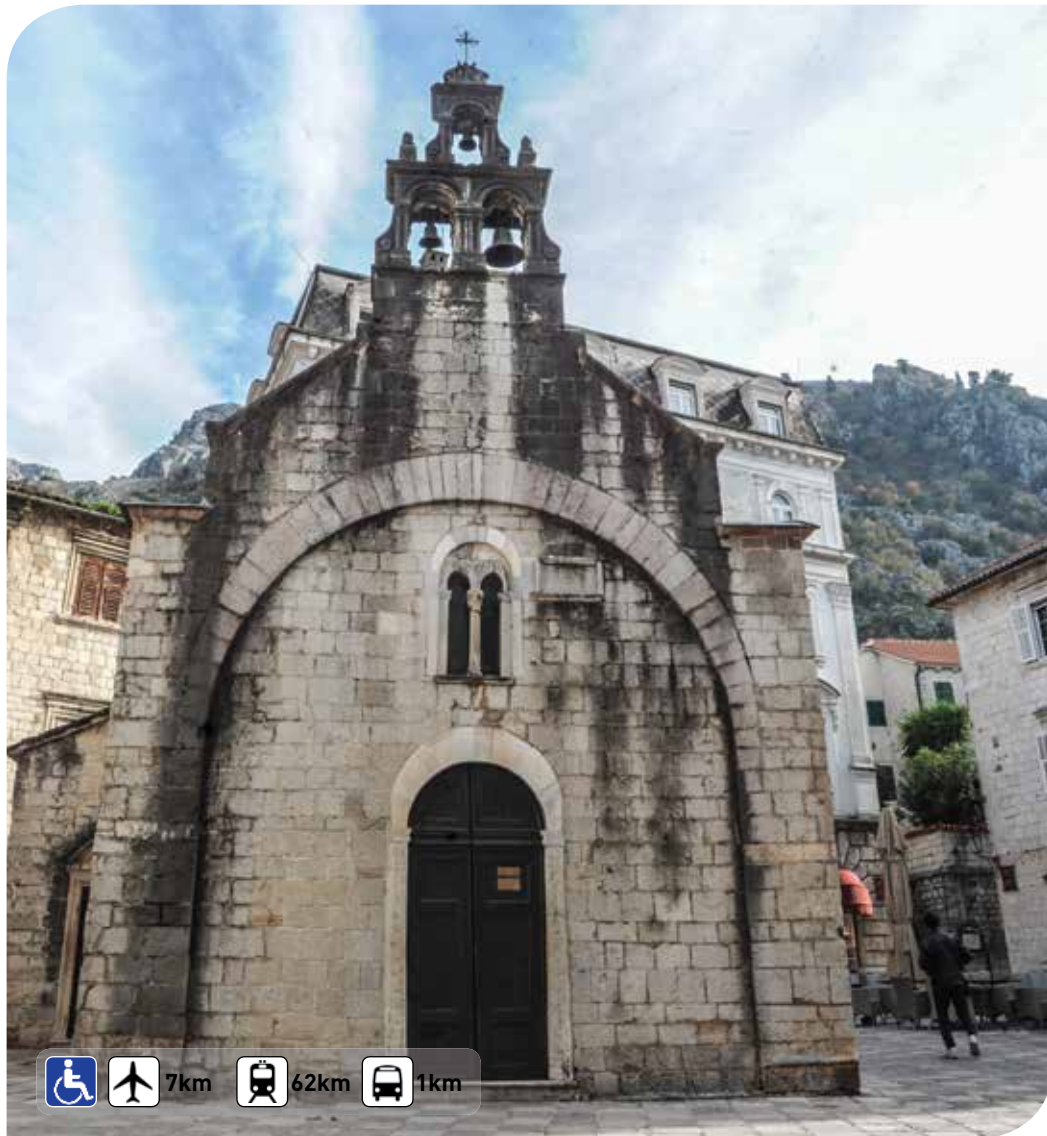

 7km
  62km
  1km

Stari grad Kotor (Old City of Kotor) is rich in cultural and historical monuments of which we will single out only a couple:

Katedrala Sv.Tripuna (Cathedral of Saint Tryphon) is the most significant monument of the Medieval Kotor. It was constructed on an older cultural site, on which a minor pre-Romanesque church, dedicated to the same saint was built in 809. Its ktitor was a citizen of Kotor, Andrea Saracenis, as confirmed by the sarcophagus with mention of his name found on outer wall of present church. In essence it is a three-nave basilica the central nave of which is twice as wide as the two side ones, among which strong columns and pillars with Corinthian capitals, some of which of ancient origin, were successively placed.

Crkva Sv. Luke svojom istorijom svjedoči o skladnom suživotu katoličkog i pravoslavnog življa. To je romanička građevina, skromnih i skladnih razmjera. Podignuta je i oslikana krajem XII vijeka. Do sredine XVII vijeka je bila katolička, kada je zbog ratova i velikog priliva življa u Kotor ustupljena pravoslavnom življu na korišćenje. Iz tog vremena je i ikonostas, rad poznatih lokalnih majstora, čije su dijelove radili i čuveni kotorski zlatari.

Kisha "Sv. Luka" (Shën Luka) me histori të vet dëshmon mbi bashkëjetesën në harmoni të popullatës katolike dhe ortodokse. Ajo është një ndërtesë romake, me përmasa harmonike dhe modeste. Është ngritur dhe pikturuar në fund të shekullit XII. Deri kah mesi i shekullit XVII ka qenë katolike, kur për shkak të luftërave dhe dyndjes së madhe të popullsisë në Kotorr ju është lënë në shfrytëzim popullatës ortodokse. Nga ajo periudhë është edhe ikonostasi, punë e mjeshtrave të njohur lokal, pjesë të cilës i kanë punuar edhe argjendarët e njohur të Kotorrit.

Crkva Sv. Luke (Church of Saint Luke) by its history witnesses a harmonious coexistence of Catholic and Orthodox population. That is a Romanesque structure, of modest and harmonious scales. It was built and painted by the end of the 12th century. By the middle of the 17th century it was Catholic, when, owing to the wars and large influx of population in Kotor it was relinquished to Orthodox population for their use. The iconostasis, work of well known local masters, some parts being made by famous Kotor's goldsmiths, originates from that time.

Kneževa palata sagrađena je u XVIII vijeku. Zajedno sa Kulom gradske straže svojom dužinom čini skoro cijelu zapadnu fasadu grada. U prošlosti je bila zvanično sjedište mletačkih providura. Služila je u različite vojne svrhe. Kneževa palata predstavlja jedan od značajnijih spomenika arhitekture grada Kotora.

„Kneževa pallata” (Pallata e Princit) është ndërtuar në shekullin XVII. Së bashku me Kullën e rojës së qytetit me gjatësi të vet përbën pothuajse tërë fasadën perëndimore të qytetit. Në të kaluarën zyrtarisht ka qenë selia e providurve venedikas. Ka shërbyer për nevoja të ndryshme ushtarake. Pallata e Princit paraqet një ndër monumentet më me vlerë të arkitekturës së qytetit të Kotorrit.

Kneževa palata (Duke's Place) was built in the 18th century. Together with Kula gradske straže (Tower of City Guard) by its length it makes almost the entire western façade of the City. In the past it was the official seat of Venetian governors (proveditore). It served for various military purposes. Duke's Palace is one of more significant monuments of architecture of the City of Kotor.

 Pomorski muzej je kulturno-obrazovna ustanova, jedina te vrste u Crnoj Gori, koja pored muzeološke uloge ima i kulturni karakter. Nastao je postepenim razvitkom iz prvobitne zbirke predmeta od istorijske i kulturne vrijednosti Bratovštine Bokeljske mornarice u Kotoru, koja je od 1900. godine bila otvorena za javnost, a od 1938. predstavljena u novoosnovanom Pomorskom muzeju.

 Muzeu detar është institucion kulturo-arsimore, i vetmi i atij lloji në Mal të Zi, i cili përpos rolit të muzeut ka edhe karakter kulturor. Është krijuar duke u zhvilluar në etapa, nga përmbledhje e objekteve me vlerë kulturore dhe historike të Vëllazërisë së marinës së Bokës në Kotorr, i cili që nga viti 1900 ka qenë i hapur për publik, dhe nga viti 1938 është i paraqitur në Muzeun detar asokohe të sapo themeluar.

 Pomorski muzej (Maritime Museum) is an important cultural and educational institution. It came to existence by gradual development from original collection of objects of historical and cultural value of Bratovština Bokeljske mornarice (Fraternity of Boka Navy) in Kotor, which has been open for public since 1900, and since 1938 it has been presented in the newly established Maritime Museum.

 U mirnom dijelu Bokokotorskog zaliva u Prčanju nalazi se riblji restoran Bokeški gušti. Tradicionalno spremanje hrane ovaj restoran čini već 14 godina prepoznatljivim u regionu i šire. U blizini restorana nalazi se kuća Ivo Vizina, šestog moreplovca nakon Magelana, koji je svojim jedrenjakom Splendid oplovio svijet.

 Në pjesën e qetë të gjirit të Bokës së Kotorrit, në Prčanj, ndodhet restoranti i peshkut „Bokeshki gushti” (Shijet e Bokës). Përgatitja tradicionale e ushqimit këtë restorant e bën të njohur që 14 vjet në regjion dhe më gjerë. Në afërsi të restorantit ndodhet shtëpia e Ivo Vizin, detarit të gjashtë mbas Magelanit, i cili me anijen e tij me vela „Splendid” ka lundruar botën.

 In the serene part of Bokokotorski zaliv (Boka Kotorska Bay) in Prčanj, there is the Fish Restaurant Bokeški gušti (Boka Cuisine). Traditional preparation of food has made this Restaurant recognized in the region and beyond for 14 years now. In the vicinity of the Restaurant there is the House of Ivo Vizin, the sixth seafarer who, after Magelan, sailed by his sailing ship around the world.

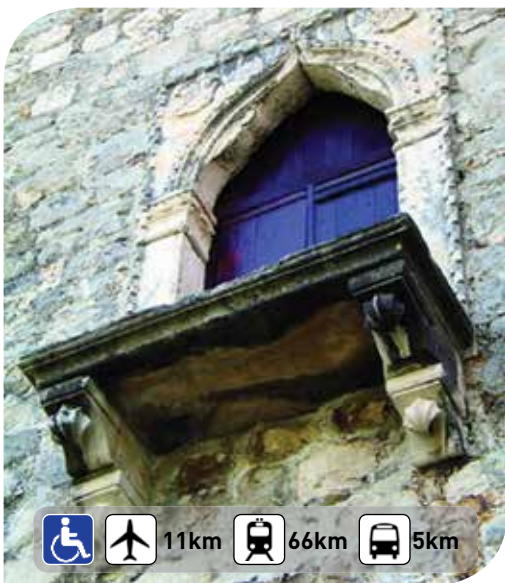
Ima jedna čuvena trostruka kuća na obali u gradiću Prčanju. Zovu je palata Tri sestrice ili mletački Tre sorelle. Legenda govori o tri neudate sestre iz bogate patricijske familije Buća iz Kotora, čiji grb i danas postoji na toj trodjelnoj kući. Legenda kaže da su sve tri sestre bile zaljubljene u istog pomorca iz Herceg Novog, ostale su same i redom poumirale svaka u po jednom dijelu te kuće. Novljanin je "ošo namore" i nije se vratio. Navodno, kad je prva umrla, ostale dvije sestre su dale zazidati prozor sa kog je njihova pokojna sestra, dok je bila živa, svakodnevno stajala i izgledala dolazak brodova. Sve u nadi da će na jednom ugledati svog odbjeglog dragog. Kao što su uostalom to činile i one, svaka na svojoj terasi. Kad je i druga umrla, i njen je prozor zazidan.

Është edhe një shtëpi e trefishtë e njohur në breg në qytezën Prçanj. E quajnë "Pallata Tri sestrice" (Pallata Tre motërzat) apo siç e quanin venedikasit "Tre sorelle". Legjenda tregon për tre motra të pamartuara nga një familje patriciane të pasur Buqa nga Kotorri, stema e të cilëve edhe sot ekziston në atë shtëpi tre-pjesësh. Legjenda thotë se të tre motrat ishin të dashuruara në të njëjtin marinar nga Herceg Novi, kanë mbetur vetëm dhe kanë vdekur një nga një secila në nga njërën pjesë të asaj shtëpie. Marinari nga Herceg Novi "shkoi n' det" dhe nuk u kthye më. Gjoja, kur ka vdekur e para, dy motrat tjera kanë porositur murosjen e dritares nga e cila motra e tyre e ndërë, derisa ishte gjallë, çdo ditë qëndronte në dritare dhe shikonte ardhjen e anijeve. Gjithnjë me shpresë se në njërën prej tyre do të shohë të dashurin e larguar. Përndryshe, sikurse bënin edhe ato, secila nga tarraca e saj. Kur ka vdekur edhe e dyta, edhe dritarja e saj është muruar.

There is a famous triple house on the shore of the small town of Prčanj. They call it palata Tri sestrice (Palace of Three Sisters) or in Venetian Tre sorelle. The legend tells of three unmarried sisters from the wealthy Buća family from Kotor, whose family crest still exists on that triple house. Legend has it that all three of them were in love with the same seaman from Herceg Novi, they were left alone and died one by one, each in one part of that house. Seaman from Novi "went on a sea duty" but he never returned. Allegedly, when the first sister died, other two sisters had the window, at which their late sister, while alive, was standing and watching the arrival of the ships, walled up. She was hoping that on one of them she would see her run-away sweetheart. The other two sisters were doing the same, each on her own terrace. When the second sister died, her window was also walled up.

Na najužem dijelu Bokokotorskog zaliva - Verigama se nalaze dvije crkvice, Gospa od Anđela i Gospa od Snijega (u narodu poznata kao Gospa od Oriza), koje su kako se pretpostavlja sagrađene u 15.vijeku.

Crkva Gospe od Anđela u Verigama bila je značajno strateško mjesto u svojoj istoriji oko koje su Peraštani podigli utvrde sa puškarnicama i branili svoj grad. Sa tog mjesta su se podizale i razvlačile verige kojima se blokirao ulazak neprijateljskih brodova u zaliv i iz te uloge potiče i ime ovog tjesnaca. Gospe od Snijega se prvi put spominje 1515., kada je ovdje bilo i jedno vjenčanje. Crkva je sigurno starija od te godine.

Në pjesën më të ngushtë të gjirit të Bokës së Kotorrit – në Verige ndodhen dy kisha, "Gospa od Angjella" (Zoja e engjëjve) dhe "Gospa od snijega" (Zoja e borës) (në popull e njohur edhe si "Gospa od Oriza" (Zoja e Orizit)), të cilat siç supozohet, janë ndërtuar në sekullin XV.

Kisha "Gospa od Angjella" në Verige (shqip: vargoj) ka qenë një vend i rëndësishëm strategjik në histori të vet rreth të cilës banorët e Perastit kanë ngritur fortifikata me frangji (dritare pushke) dhe kanë mbrojtur qytetin e vet. Nga ai vend janë ngritur dhe tërhequr vargoj (zinxhir) me të cilët është bllokuar hyrja e anijeve armike në gji dhe nga ai rol rrjedh edhe emri i kësaj ngushtice. Gospa od Snijega për herë të parë përmendet në vitin 1515 kur aty është bërë edhe një martesë. Kisha është me siguri më e vjetër se ky vit.

At the narrowest part of Boka Kotorsk Bay – Verige there are two small churches, Gospa od Anđela (Our Lady of Angels) and Gospa od Snijega (Our Lady of Snow) (known among the locals as Gospa od Oriza – Our Lady of Rice), which presumably were built in the 15th century.

The Church of Our Lady of Angels at Verige was an important strategic place in its history; people of Perast built around it the strongholds with loopholes and they defended their city. From that place the verige (chains) were lifted and stretched blocking the entry of enemy vessels into the Bay, and the name of this strait derives from this role. Our Lady of Snow was mentioned for the first time in 1515 when one wedding was held in it. The church was certainly was built before that time.

Tivat, najmlađi grad u Boko-kotorskom zalivu, osnovan je u podnožju planine Vrmac, koja ga razdvaja od grada Kotora. U pisanim izvorima nadenim u Arhivi Kotora, u 14. vijeku se pominju sljedeća imena grada: Teude, Theode i Theudo. Tivat je grad velikih promjena i nevjerojatne sudbine. Nekada je bio ljetovalište vladara, plemića i pjesnika. Tivat je uživao mirnu istoriju sve do kraja 19. vijeka. Međutim, tada je austrijski admiral zakucio na vrata kapetana Marka Krstovića i proglasio osnivanje austro-ugarske vojne baze na obali Tivta. Tivat je postao arsenal, vojna luka i brodogradilište. Cijeli jedan vijek u Tivtu su se obučavali zanatlije, bravari i brodograditelji.

Tivati, qyteti më i ri në gjirin e Bokës së Kotorrit, është themeluar në rrëzë të malit Vrmac i cili e ndan nga qyteti i Kotorrit. Në burimet e shkruara të gjetura në Arkiva të Kotorrit, në shekullin XIV përmenden emrat vijues të qytetit: Teude, Theode dhe Theudo. Tivati është qytet i ndryshimeve të mëdha dhe i fatit të pabesueshëm. Dikur ka qenë vend – verim i sundesve, fisnikëve dhe poetëve. Tivati është kënaqur në histori të qetë gjithnjë deri në shekullin XIX. Mirëpo atëherë admiral austriak ka trokat në dyer të kapedanit Marko Krstović dhe ka shpallur themelimin e bazës ushtarake austro-hungareze në brigje të Tivatit. Tivati kështu është bërë arsenal, port ushtarak dhe kantier detar. Një shekull të plotë në Tivat janë trajnuar zejtarët, bravandreqësit dhe anijendërtuesit.

Tivat, the youngest city in Boka Kotorska Bay, was established at the foot of Mountain Vrmac, which separates this city from Kotor. In written sources found in the Archive of Kotor, in the 14th century there is a mention of the following names of the city: Teude, Theode and Theudo. Tivat is a city of great changes and unbelievable destiny. At one time it was the resort of rulers, nobles and poets. Tivat enjoyed a peaceful history until the end of the 19th century. However, an Austrian admiral then knocked on the door of Captain Marko Krstović and proclaimed the establishment of military base on the shore of Tivat. Tivat became an arsenal, military port and shipyard. For an entire century craftsmen, locksmiths and shipbuilders were trained in Tivat.

Istorija se ponavlja, Tivat će zahvaljujući kanadskom bilijarderu Piteru Manku ponovo postati ljetovalište plemića i evropskih milijardera, pružajući velike mogućnosti za elitni turizam. Osnovao je najluksuzniju marinu na Mediteranu - Porto Montenegro.

Pored Porta Montenegra Tivat krasi još jedan kompleks Luštica Bay sa kojeg se pruža veličanstveni pogled na otvoreno more.

Historia përsëritet, Tivati duke iu falënderuar miliardërit kanadez Piter Mank përsëri do të bëhet vend pushim veror për fisnikë dhe miliardë evropian, duke ofruar mundësi të mëdha për turizëm elitë. Ka themeluar marinën më luksoze në Mesdhe – Porto Montenegro.

Përpos Porto Montenegros, Tivatin e zbukuron edhe një tjetër kompleks, Llushtica Bay nga i cili shfaqet një pamje madhështore në det të hapur.

The history repeats itself, Tivat will, thanks to Canadian billionaire Peter Munk, become again the resort of nobles and European billionaires, offering great possibilities for elite tourism. He has established the most luxurious marina in the Mediterranean - Porto Montenegro.

In addition to Porto Montenegro another complex embellishes the city of Tivat. It is Luštica Bay from which a magnificent view of the high sea is provided.

Ljetnjikovac Buća, plemićke porodice iz Kotora, sagrađen prije više od pola milenijuma. Danas je to muzej i galerija, u čijoj bašti se nalazi ljetnja pozornica.

Shtëpia e verimit Buqa, e familjes fisnike nga Kotorri, është ndërtuar para më shumë se gjysmë mileniumi. Sot ajo është muze dhe galeri në oborrin e të cilës ndodhet skena verore.

Ljetnjikovac (Summer House) Buća, of noble family from Kotor, was built more than half a million years ago. Nowadays it is a museum and gallery, in the garden of which a summer scene is situated.

„Pristupačnost je centralni element svake odgovorne i održive politike turizma. Ujedno je i imperativ ljudskih prava i izuzetna prilika za biznis. Iznad svega, moramo znati da pristupačni turizam ne koristi samo osobama sa invaliditetom ili posebnim potrebama; koristi svima nama.” Taleb Rifai, Generalni sekretar svjetske turističke organizacije - UNWTO

„Aksesueshmëria është një element kryesor i çdo politike të turizmit të përgjegjshëm dhe të qëndrueshëm. Ajo është edhe një domosdoshmëri e të drejtave të njeriut dhe një mundësi e jashtëzakonshme biznesi. Mbi të gjitha, ne duhet të arrijmë të vlerësojmë se turizmi i arritshëm nuk përfiton vetëm personat me aftësi të kufizuara ose nevoja të veçanta; na sjell dobi të gjithëve.” Taleb Rifai, Sekretari i Përgjithshëm i UNWTO

„Accessibility is a central element of any responsible and sustainable tourism policy. It is both a human rights imperative, and an exceptional business opportunity. Above all, we must come to appreciate that accessible tourism does not only benefit persons with disabilities or special needs; it benefits us all.” Taleb Rifai, UNWTO Secretary-General

USEFULL CONTACTS

Municipality of Tuzi,
DMO Office
dmotuzi.p4ff@gmail.com

Tourist organization of Tuzi
info@tuzi.travel

Tourist organization of Podgorica
info@podgorica.travel

Tourist organization of Bar
info@bar.travel

Tourist organization of Ulcinj
info@ulcinj.travel

Tourist organization of Kotor
info@kotor.travel

Tourist organization of Tivat
info@tivat.travel

This project is co-financed by the European Union under the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA II). This document has been produced with the financial assistance of the Interreg IPA CBC Italy-Albania-Montenegro Programme. The contents of this document are the sole responsibility of the Municipality of Tuzi and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union and of the Interreg IPA CBC Italy-Albania-Montenegro Programme Authorities.

Ovaj projekat je kofinansiran od strane Evropske Unije kroz Instrument pretpristupne podrške Programa Interreg IPA CBC Italija - Albanija - Crna Gora. Sadržaj ovog dokumenta je isključiva odgovornost Opštine Tuzi i ni u kom slučaju ne predstavlja stavove Evropske Unije i Programa Interreg IPA CBC Italija - Albanija - Crna Gora.

Ky projekt është bashkëfinancuar nga Bashkimi Evropian përmes Instrumentit për Asistencë të Para-Anëtarësimit të Programit Interreg IPA CBC Itali - Shqipëri - Mali i Zi. Përmbajtja e këtij dokumenti është përgjegjësi e vetme e Komunës së Tuzit dhe në asnjë mënyrë nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e Bashkimit Evropian dhe Interreg IPA CBC Itali - Shqipëri - Mal i Zi.

